

Balkan Express 08

Studentski časopis za južnoslavenske jezike,

književnosti i kulturu

STUDENT
SKI ZBOR
SVEUČILIŠTA
U ZAGREBU

A★302

KLUB STUDENATA
JUŽNE SLAVISTIKE
FILOZOFSKOG FAKULTETA
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

IMPRESSUM

Studentski časopis južne slavistike za jezike,

književnosti i kulturu *Balkan Express*

broj 8, prosinac 2015.

- NAKLADNIK:** Klub studenata južne slavistike A-302
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska
- GLAVNI UREDNIK:** Hrvoje Japirko (japirko@hotmail.com)
- ZAMJENICA UREDNIKA:** Ana Popović
- LEKTORI:** Katarina Žigić (hrvatski jezik), Alma
Ačimović (slovenski jezik), Anita Kisić
(slovenski jezik), Ana Popović (slovenski
jezik)
- DIZAJN KORICA:** Nataša Borščak (borscakba03@gmail.com)
- PRIJELOM I GRAFIČKO**
- OBLIKOVANJE:** Lucija Gamulin (lucija.gamulin@gmail.com)
- TISAK:** UVEZ d.o.o.
- KONTAKT UREDNIŠTVA:** balkanexpress1@gmail.com

Izlazi jedanput godišnje.

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju stavove autora i ne predstavljaju stavove i mišljenja uredništva ili nakladnika.

Zagreb, prosinac 2015.

ISSN 1846-2936

KAZALO

Riječ urednika	7
Radovi:	
Damir Kralj STUDIJ JUŽNE SLAVISTIKE U ZAGREBU	11
Eva Lilek ŠTUDIJ SLAVISTIKE V LJUBLJANI	21
Lidija Rezoničnik, Nina Zavašnik ŠTUDENTSKA SEKCIJA SLAVISTIČNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE: PREDSTAVITEV IN VABILO K SODELOVANJU	25
Alan Revak JUGOSLAVANSKA IDEJA V POLITIKI – ZAKAJ JE NASTALA IN PROPADLA JUGOSLAVIJA	37
Lara Mihovilović, Tibor Malinovič, Polona Zajec, Tajda Lukić KDO JE SLOVENEK/HRVAT/BOLGAR Z EVROPSKIM DRŽAVLJANSTVOM? V ČEM JE DRUGAČEN OD SRBA/MAKEDONCA/DRŽAVLJANA BiH/ČRNOGORCA? (okrogla miza)	49
Nina Zavašnik SUSJEDI O SUSJEDIMA: RUŠENJE PREDRASUDA I STEREOTIPA	55
Rok Bozovičar REGIONALNA KOMPARATIVNA KNJIŽEVNOST IN KULTURNA MOBILNOST	73
Šime Vučetić, Marko Šundov ANALIZA UPOTREBE SLAVENSKIH JEZIKA NA SLUŽBENIM MREŽNIM STRANICAMA ŽUPANIJSKIH TURISTIČKIH ZAJEDNICA REPUBLIKE HRVATSKE	89

Riječ urednika

Dragi čitatelji,

pred Vama se nalazi osmi broj studentskog časopisa Balkan Express i po prvi puta ovaj časopis izlazi kao zbornik radova. Sredinom 2014. godine održan je bilateralni susret između Hrvatske i Slovenije pod naslovom "Južna slavistika u europskom kontekstu". Na susretu su predstavljeni radovi koji su hrvatsku i slovensku kulturu, književnost, društvo, politiku i ekonomiju povezali na nekoliko razina. Postavljena su brojna pitanja, teze i teorije za koje su priređeni i adekvatni odgovori, ali isto tako na neka pitanja odgovore još uvijek tražimo.

Svih osam radova časopis donosi u cijelosti i bez cenzure. Još jednom se mora napomenuti kako tvrdnje i mišljenja u radovima izražavaju stavove autora i ne predstavljaju stavove i mišljenja Kluba studenata A-302 ili nakladnika.

Kako djelatnost Kluba iz godine u godinu sve više napreduje, pokreće se sve više projekata i sve češće smo aktivni, kako na akademskoj, tako i na onoj općedruštvenoj razini, pozvat ću se na riječi uredništva iz prvog broja Balkan Expressa koji je izdan 2006. godine kako biste se i sami uvjerili da tadašnja ideja još uvijek živi:

"Ispričati priču o bivšem jugoslavenskom prostoru, priču koja bi pričala različitim glasovima, koja bi stvarala dijaloge i razumijevanje... – bila je naša ideja. Ovim časopisom željeli smo pružiti jedan drugačiji pogled koji više ne želi biti usmjeren prema diskursu rata, već otvoriti prostor za dosada marginalizirane teme i ljude, mišljenja i kritike te ujedno oplemeniti ovo tematsko područje novim i suvremenim teorijskim promišljanjima.

Cilj nam je, također, bio stvoriti prostor izražavanja i istraživanja za prilično neartikuliranu studentsku populaciju južnoslavističkog odsjeka. Ne zaobilazeći teme koje se same po sebi nameću kada je riječ o ovom geopolitičkom području te uzimajući u obzir često krivo interpretiranje ove tematike od strane medija dominante struje, pokušali smo uspostaviti kriterije koji će biti podloga za nastavak istraživanja u ovome smjer" (iz Riječi uredništva, prvi broj Balkan Expressa).

Želim vam ugodno čitanje.

Hrvoje Japirko

Damir Kralj
(dkralj@ffzg.hr)

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti, Odsjek za kroatistiku
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

STUDIJ JUŽNE SLAVISTIKE U ZAGREBU

Od osnivanja Filozofskog (Mudroslovnog) fakulteta 1874. godine i Katedre za slavensku filologiju do formiranja dvaju odsjeka u aktualnome sastavu (*Odsjeka za kroatistiku* i *Odsjeka za južnoslavenske jezike i književnosti*), južnoslavenski su se jezici i književnosti studirali u različitim vidovima nastave i u različitim studijima.

Kronologija

Prve akademske godine 1874/1875. Mudroslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu brojio je 6 katedara; Filozofiju, Opću povijest, Hrvatsku povijest, Klasičnu filologiju (posebno grčki i posebno latinski) te *Slavensku filologiju*, u sklopu koje se predavala i studirala problematika južnoslavenskih jezika i književnosti. Od 1875. južna slavistika studira se u sklopu Katedre za hrvatski ili srpski jezik i književnost. Iz katedara su se postupno razvijali odsjeci kao složenije znanstveno-nastavne jedinice s više katedara. Južna se slavistika studira na Filozofskom fakultetu u Zagrebu uglavnom uz studij za nastavnike hrvatskoga jezika i književnosti, a kasnije na Odsjeku za jugoslavenske jezike i književnosti. Nakon osnivanja Odsjeka za kroatistiku, od 1994. *Odsjek za slavenske jezike i književnosti* uključuje u svoj sastav lektorat bugarskoga jezika, Katedru za makedonski jezik i književnost, Katedru za slovenski jezik i književnost te Katedru za srpsku i crnogorsku književnost. Nastava iz problematike bosanske književnosti studira se u sklopu

kolegija iz poredbene povijesti južnoslavenskih književnosti ili u sklopu drugih izbornih kolegija. Od 1995/1996. ak. g. *Odsjek za slavenske jezike i književnosti*, pored jednojezičnih studija rusistike, bohemistike, ukrajinistike i slovakistike, organizira i takozvani jednopredmetni studij slavistike, kojemu su osnovica spomenuti jednojezični studiji s nekoliko općeslavističkih predmeta te mogućnošću izbora jednoga od južnoslavenskih jezika i književnosti kao B-predmeta. U međuvremenu zaposlenici na katedrama za južnoslavenske jezike i književnosti pokreću dvopredmetni studij slavistike u kojemu njihovi predmeti postaju jedan od dvaju B-predmeta koji se studiraju u satnici i statusu jednoga A-predmeta, dok se drugi slavenski jezici i književnosti mogu studirati izbornim kolegijima ili kao treći B-predmet. Od 1998/1999. ak. g. odobren je dvopredmetan studij slavistike i upisano je prvih tridesetak studenata koji mogu svoj studij kombinirati sa bilo kojom drugom studijskom grupom na Filozofskom fakultetu. Uz vanjsku, studij ima i naglašenu unutarnju fleksibilnost, nastava se izvodi jednogodišnjim izbornim kolegijima (s tendencijom prema semestralnim kolegijima), a njegova „propusnost“ ne odnosi se samo na smanjen broj obaveznih predmeta i ispita, nego je ona omogućena i unutar širega predmetnoga područja. Osobito u glavnom dijelu studija, od 6. do 8. semestra, studenti su mogli uz dva obavezna usmjerenja birati i kolegije drugih nastavnika, kako bi upotpunili svoje poznavanje južnoslavenske, pa i slavenske filologije, odnosno slavenskoga jezikoslovlja te povijesti književnosti i kultura južnoslavenskih naroda.

Studij

Pokretanje dvopredmetnog studija južne slavistike (južnoslavenski jezici i književnosti) nastavlja dugu tradiciju (od samog osnivanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu do danas) proučavanja južnoslavističke problematike te potreba srpske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj za izučavanjem svoje kulturne tradicije. Tržište rada u privatnom i u javnom sektoru zainteresirano je za obrazovanje takvih

stručnjaka jer bi se oni mogli zaposliti kao prevoditelji u gospodarstvu, izdavačkim kućama, znanstvenim i administrativnim institucijama, kao urednici u časopisima, kulturnim redakcijama i izdavačkim kućama, kao znanstveni suradnici u znanstvenim institucijama, kao profesori u srednjim i osnovnim školama, kao sudski tumači itd. Tijekom studija studenti bi stjecali recentne znanstvene i stručne spoznaje i uvide u svim disciplinama koje studiraju (jezikoslovlje, teorija i praksa prevođenja, književno-teorijska, historijska, kulturološka, filološka praksa i dr.). Predloženi program studija usporediv je s programima na brojnim sveučilištima, premda svojom kompleksnošću najviše odgovara programima koji se ostvaruju na sveučilištima u slavenskim državama. Inozemna sveučilišta s kojima su programi u osnovi usporedivi, odnosno ekvivalentni ili analogni: Sveučilište u Beču, Grazu, Moskvi, Sofiji, Halle-Wittenbergu, Mainz, Hamburgu, itd. Dosadašnji programi južne slavistike budili su interes kod studenata i u slavenskim i u neslavenskim sredinama (Austrija, Mađarska, Njemačka, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Poljska), što se posebno dobro pokazuje kod nostrifikacija diploma. Brojni partneri zainteresirani su za stručnjake koji imaju kompetenciju diplomiranog južnog slavista: gospodarstvo, sudstvo, privatne, jezične, izdavačke i novinske kuće, osnovnoškolski i srednjoškolski sustavi i dr. Predloženi je studij naglašeno otvoren prema pokretljivosti studenata jer se pokretljivost omogućava već i u kontekstu dodiplomskog studija (dva južnoslavenska jezika i književnosti, odnosno dva modula), a posebno u okviru predložena tri usmjerenja u diplomskom dijelu studija (pri čemu se bez većih poteškoća može realizirati i četvrto usmjerenje kao opće kulturološko, kao i neki drugi modul). Studij je svojom dvopredmetnošću otvoren i u odnosu na druge studije na Filozofskom fakultetu (kroatistika, povijest, komparativna književnost, etnologija, anglistika, opća lingvistika). Najveći problem predstavlja nedovoljna kadrovska ekipiranost. Da bi se u potpunosti mogao izvesti planirani studijski program, potrebno je otvoriti nova radna mjesta za novake i asistente. Otvorenošću prema općeslavističkim

predmetima i trećem slavenskom jeziku te osobito mogućnošću kombiniranja s drugim studijskim grupama, posebno onima gdje se studiraju ostali slavenski jezici i književnosti, dvopredmetni studij južne slavistike omogućava iskorake u nastavnom i znanstvenom angažmanu – u svemu usporedive sa studijima slavistike na stranim sveučilištima, a studentima daje priliku kompleksnijega studija prema srednjoeuropskim tradicijama, pa i zapadnim uzorima.

Program

Dvopredmetni studij južne slavistike petogodišnji je dvostupanjski studij u sustavu 3+2. U studiju južne slavistike, koji se kombinira s drugim studijskim grupama na Filozofskom fakultetu, izabiru se od prve godine studija dva modula (B-predmeta) i studiraju u satnici i statusu jednoga (A-predmeta) dvopredmetnog studija, a od sedmog se semestra studij nastavlja prema usmjerenjima. Izvedbeni program dvopredmetnog studija južne slavistike planira se u tri godine po šest semestara u preddiplomskom (osnovnom) i po četiri semestra u diplomskom (glavnom studiju). U dodiplomskom studiju (1. - 3. godina) težište je nastave na dvama jezicima i dvjema književnostima. Uz obavezne i izborne predmete iz samoga studija biraju se izborni kolegiji iz cjelokupne ponude izborne nastave Fakulteta. Diplomski studij južnoslavenskih jezika i književnosti završava pisanjem diplomskoga rada (s time da je student dužan skupiti najmanje 150 ECTS bodova – 90 bodova u preddiplomskom studiju i 60 bodova po usmjerenju u diplomskom studiju). U diplomskom dijelu studija (4. i 5. godina) nastavlja se studirati u okviru dvaju osnovnih usmjerenja (modula): jezično-književnog te književno-interkulturalnog. Pri tome studenti mogu zadržati izabranu studijsku kombinaciju, proširenu na kolegije iz još koje književnosti ili se koncentrirati na jedan južnoslavenski jezik i književnost. Student je dužan skupiti najmanje 60 ECTS bodova po usmjerenju. Završni semestar predviđen je za individualnu konzultativnu nastavu i izradu završnog diplomskoga

(magistarskoga) rada. Diplomski rad može se pisati iz građe koja se studira u osnovnim usmjerenjima. Studij završava usmenom obranom rada.

Magistar južne slavistike na kraju će svojega obrazovanja, zavisno o izabranom usmjerenju, sveukupno ovladati osnovnim znanjima i vještinama: teorijskom i praktičnom jezičnom kompetencijom s posebnim naglaskom na komunikacijskoj i prevoditeljskoj kompetenciji; sposobnošću lingvostilističke analize i interpretacije, a posebno kritičkim mišljenjem o standardnojezičnim i dijalektološkim pojavama; periodizacijom izabranih književnosti te teorijskom kompetencijom za interpretaciju književnih tekstova svih rodova i vrsta u svakom od književnih razdoblja; teorijskim aspektima povijesti književnosti te osnovama poredbene i interkulture povijesti južnoslavenskih književnosti; osposobljenošću u važnijim aspektima teorije književnosti, kao i ovladavanje osnovama srodnih umjetnosti (dramska književnost i kazalište, film, povijest umjetnosti, glazba). Također, diplomirani student ovladat će sposobnošću samostalnog, stručnog, dopunskog i stalnog samoobrazovanja te odgovornošću i komunikativnošću.

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti 2004.

Stručnjaci za južnoslavenske jezike i književnosti posljednjih nekoliko godina djeluju u potpuno novim uvjetima. Uz odsjeke za istočnoslavenske i zapadnoslavenske jezike i književnosti, 2004. je godine osnovan i *Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti* i utemeljen je samostalan studij s četiri međusobno ravnopravna studija (slovenski, makedonski, srpski i bugarski). Prihvatanjem novoga studija 2005. godine, osnovane su Katedra za bugarski jezik i književnost i Katedra za poredbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti. Odsjek je formiran 2004. godine, iako je proučavanje južnoslavenskih jezika i književnosti i institucionalno i sadržajno koliko i Filozofski fakultet u Zagrebu, jer se njegov kontinuitet prati od katedre za slavistiku, koja

je bila jedna od katedri koja je utemeljila Filozofski (Mudroslovni) fakultet u Zagrebu 1874. Već od 1875. iz nje se izdvaja Katedra za hrvatski i srpski jezik i književnost, a u njezinu sklopu studiraju se i ostali južnoslavenski jezici i književnosti. Od tada do danas prošlo se kroz nekoliko institucionalnih oblika u okviru kojih se studiralo južnu slavistiku, a od 2004. Odsjek je postao samostalna ustrojbeno znanstveno-nastavna sastavnica Filozofskoga fakulteta koja sadrži pet katedara: Katedru za bugarski jezik i književnost, makedonski jezik i književnost, slovenski jezik i književnost, Katedru za poredbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti te Katedru za srpsku i crnogorsku književnost. Na Odsjeku su radili vrlo ugledni profesori jezika i književnosti: Tomislav Maretić, Milan Rešetar, Antun Barac, Valentin Vodnik, Vice Zaninović, Fran Petre, Petar Kepeski; Milorad Flegar i Franjo Grčević. Otvorenošću prema općeslavističkim predmetima i trećemu slavenskom jeziku te osobito mogućnošću kombiniranja s drugim studijskim grupama, posebno onima na kojima se studiraju ostali slavenski jezici i književnosti, dvopredmetni studij južne slavistike omogućuje iskorake u nastavnom i znanstvenom angažmanu – u svemu usporedive sa studijima slavistike na stranim sveučilištima, a studentima daje priliku kompleksnijega studija prema srednjoeuropskim tradicijama, pa i zapadnim uzorima. Posebna pažnja posvećuje se poredbenom i interkulturalnom pristupu, ali i pojedinim nacionalnim filologijama, odnosno književnostima; Odsjek i pet katedri imali su ili imaju nekoliko projekata, uglavnom teorijsko-metodološke i poredbeno-interkulturalne orijentacije (Moderne teorije povijesti književnosti, Hrvatsko-makedonski odnosi u drami i kazalištu, Hrvatska i slovenska književnost kao susjedne književnosti, Hrvatska i bliskosrodne kulturnojezične zajednice, Književni, jezični i kulturološki aspekti hrvatsko-makedonskih odnosa, Interkulturalna povijest književnosti itd.). Znanstveni projekti i cjelokupna znanstvena djelatnost profesora usmjerena je prvenstveno na književno-znanstvena istraživanja i predstavlja najrazvijenije i reprezentativno središte južne slavistike u Hrvatskoj. Od simpozijske djelatnosti

treba istaknuti bilateralne slavističke konferencije: četiri hrvatsko-slovenske i tri (zajedno sa Filozofskim fakultetom u Rijeci) hrvatsko-makedonske. Dugoročni su ciljevi studija obrazovati stručnjake za sve južnoslavenske jezike i književnosti, njihove međusobne interkulturalne odnose, pa i njihove odnose prema hrvatskom jeziku i književnosti, zatim obrazovati prevoditelje za bugarski, makedonski ili slovenski jezik te nastavnike za srpski jezik i književnost (kulturu najbrojnije slavenske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj) itd.

Ciljevi

Opći ciljevi studija južnoslavenskih jezika i književnosti ovise o načelnom odabiru studenata da na diplomskoj razini nastave studij dvaju odabranih južnoslavenskih jezika i književnosti ili da se koncentriraju na jedan južnoslavenski jezik i književnost. Cilj je studija dvaju jezika i književnosti osposobiti studente za poredbenojezično i poredbenoknjiževno tumačenje jezičnih i književnih fenomena izabranih jezika i književnosti. Cilj je studija jednog jezika i književnosti koncentracija na jedan jezik i književnost. Od diplomiranog stručnjaka očekuje se uže specijalističko znanje za pojedino područje jednoga jezika i književnosti (na primjer dijalektologija, stilistika, suvremena književnost i dr.), zavisno o raspoloživih stručnjaka na studiju, stipendija i mogućnosti usavršavanja u inozemstvu.

Opći je cilj jezično-književnog usmjerenja diplomskog studija južnoslavenskih jezika i književnosti osigurati da su studenti po završetku studija kompetentni razumjeti gramatičke i funkcionalnostilske sastavnice standardizacijskih procesa u suvremenim južnoslavenskim jezicima. Posebni je cilj osposobiti studente za pismeno i usmeno prevođenje kako književnih, tako i neknjiževnih (stručnih) tekstova. Predviđa se mogućnost zaposlenja studenata koji završe jezično-prevoditeljsko usmjerenje u jezičnim znanstvenim institutima, u državnoj upravi te medijima i tvrtkama koje iskazuju potrebe za književno i stručno specijaliziranim prevoditeljima.

Ciljevi književno-interkulturnoga usmjerenja diplomskoga studija južnoslavenskih jezika i književnosti mogu se raspoznati u širem i temeljitijem poznavanju interliterarnoga procesa u povijesti književnosti, ovladavanju metodologije književnopovijesnoga studija književnosti (od poredbene književnosti do kulturalnih studija), korelativno i interdisciplinarno razumijevanje kompleksnog južnoslavenskog kulturnog prostora. Poseban je cilj unutar usmjerenja razumijevanje cjeline književnih procesa unutar bosansko-hrvatsko-srpskoga jezičnog područja, kako se ono shvaća na inozemnim slavističkim studijima, zatim studij bosanske književnosti, kao i uključivanje problematike književnosti i kulture južnoslavenskih nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. Predviđa se da usmjerenje, u kombinaciji s nastavnim usmjerenjima, obrazuje lektora ili predavača na višim školama i fakultetima, nastavnika jezika i književnosti nacionalnih manjina u nacionalno izmiješanim sredinama ili razredima, kao i da se završenom stručnjaku toga usmjerenja omogući rad redakcijama raznih medija na poslovima novinara, književnog kritičara ili urednika.

Osim toga, cilj je jezično-književnog (s osobitim obzirom na jedan jezik i književnost) usmjerenja studija južnoslavenskih jezika i književnosti završna usmjerenost na jedan jezik i književnost, s proširenjem u pravcima što boljega poznavanja jednoga jezika i književnosti, sve do specijalizacije u jednom aspektu gramatike (npr. sintaksi) ili na jednom književnom razdoblju ili jednom kanonskom piscu odnosne književnosti. Od diplomiranog stručnjaka očekivat će se uže specijalističko znanje pojedinog područja jednoga jezika i književnosti (dijalektologija, stilistika, suvremena književnost, itd.), zavisno o raspoloživim stručnjacima na studiju, stipendijama i mogućnosti usavršavanja u inozemstvu. Predviđa se i mogućnost zaposlenja u jezičnim i književnim znanstvenim institucijama, redakcijama časopisa i novina, na poslovima djelatnika u udrugama pojedinih južnoslavenskih nacionalnih manjina. Predviđa se mogućnost zapošljavanja završenih studenata svih usmjerenja u jezičnim i književnim znanstvenim institucijama, redakcijama časopisa i novina,

na prevoditeljskim poslovima, u državnoj upravi i na poslovima djelatnika u udrugama pojedinih južnoslavenskih nacionalnih manjina.

Eva Lilek

(eva.lilek@gmail.com)

Oddelek za slavistiko

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

ŠTUDIJ SLAVISTIKE V LJUBLJANI

Oddelek za slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani je eden izmed 21 oddelkov, ki delujejo na fakulteti. Začetki oddelka in slavistike v Ljubljani segajo v čas po prvi svetovni vojni in sovpadajo z ustanavljanjem Univerze v Ljubljani. Delo na oddelku oz. Seminarju za slovansko filologijo se je pričelo takoj ob ustanovitvi Filozofske fakultete leta 1919, kar je omogočil tudi nakup dragocene knjižnice graškega profesorja dr. Gregorja Kreka. Seminar je takrat imel samo 5 stolic: stolico za slovenski jezik, ki jo je vodil Fran Ramovš, stolico za slovensko književnost, stolico za srbohrvaški jezik in književnost (pod vodstvom prof. Stojičeviča), stolico za splošno slovansko filologijo – jezikoslovje (vodil jo je Rajko Nahtigal) in pa stolico za slovansko filologijo – literaturo. Poleg zgodovine je bila slavistika najpomembnejša smer na Filozofski fakulteti. Imela je največ profesorjev, pa tudi po ugledu in vlogi je bila na prvem mestu. Tudi na sami Univerzi je imela izjemen pomen, saj so po prvem rektorju (matematiku Plemlju) med obema vojnama kar trije rektorji prihajali iz vrst slavistov s Filozofske fakultete. To so bili profesorji Kidrič, Nahtigal in Ramovš. Seminar je kmalu začel širiti svoj ugled tudi izven univerze in tako je bil pobudnik nekaterih pomembnih dogodkov in dejanj, med njimi ustanovitve Slavističnega društva v Ljubljani (l. 1935) in pa glasila društva Slovenski jezik, prvega samostojnega glasila slavistov. Slovenskemu jeziku sta sledili še reviji Slavistična revija (ustanovljena l. 1948) in pa Jezik in slovstvo (1956), ki izhajata

še danes. Sami profesorji slavisti pa so imeli pomembno vlogo tudi pri ustanovitvi Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU). Šele po osamosvojitvi Slovenije so se v devetdesetih letih okrepile ideje o delitvi oddelka na Oddelek za slavistiko in Oddelek za slovenistiko zaradi povsem različnih ciljev in nalog, po drugi strani pa so razlogi bili tudi povsem administrativne narave – na oddelek za slavistiko je namreč bilo vpisanih po več sto študentov. Oddelka sta začela ločeno delovati šele 1. 10. 2002.

Oddelek je v svoji zgodovini imel kar nekaj imen: v tridesetih letih se je iz Seminarja za slovansko filologijo preimenoval v Inštitut za slovansko filologijo, v letih 1959–1960 pa spet v Seminar za slovansko filologijo. V letih 1962–1963 se je preimenoval v Oddelek za slovanske jezike in književnosti, v sedemdesetih je bil znan kot Pedagoško-znanstvena enota za slovanske jezike in književnosti, v osemdesetih pa je ponovno postal Oddelek za slovanske jezike in književnosti in pod takim imenom je deloval do delitve.

Oddelek za slavistiko, kot ga poznamo danes, deluje na Filozofski fakulteti v Ljubljani od študijskega leta 2002/2003. Z Oddelkom za slovenistiko si deli predavalnice, tajništvo, predstojniško sobo in pa knjižnico. V tem času so se ustanovile tudi tri nove katedre za zahodnoslovanske jezike in književnosti, in sicer katedre za češčino, poljščino in slovaščino.

Od študijskega leta 2009/2010 naprej se na Oddelku izvaja bolonjski študij. Študenti na prvi stopnji lahko izbirajo med študijem dvodisciplinarnih programov: rusistika, bohemistika, polonistika, slovakistika, južnoslovanski študiji in primerjalno slovansko jezikoslovje ter enodisciplinarnim programom zahodnoslovanski študiji. Na drugi stopnji študenti lahko izbirajo med študijem bohemistike, polonistike, južnoslovanskih študijev, slovakistike – nepedagoški program, slovakistike – pedagoški program, rusistike – nepedagoški program in rusistike – pedagoški program.

Oddelek za slavistiko domuje v glavni zgradbi Filozofske fakultete

na Aškerčevi cesti, del prostorov ima tudi na Tobačni ulici, kjer se predvsem izvaja študij zahodnoslovanskih jezikov. Na Oddelku poučuje več kot 30 univerzitetnih učiteljev, asistentov in lektorjev, vsako smer pa zastopa tudi materni govorec.

Bogato je tudi obštudijsko dogajanje, ki ima že lepo tradicijo in se še vedno razvija. Študenti prirejajo čajanke, literarne večere, enota za zahodnoslovanske jezike pa že tradicionalno pripravi božični večer. Prav tako tradicionalen je tudi Slovanski večer, ki se dogaja spomladi. Na oddelku deluje tudi pevski zbor. Vsako leto se organizira tudi brucovanje, poleg tega pa je pomemben del življenja na oddelku tutorstvo. Bogatenju obštudijskega delovanja se pridružuje še društvo študentov slavistike Filoslav, ki je bilo ustanovljeno jeseni 2012; študentje pa izdajajo tudi svoj časopis – Slavko.

Lidija Rezoničnik
(lidija.rezonicnik@gmail.com)

Oddelek za slovenistiko
Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani

Nina Zavašnik
(n.zavasnik@gmail.com)

Institut für Slawistik
Karl-Franzens-Universität Graz

ŠTUDENSKA SEKCIJA SLAVISTIČNEGA DRUŠTVA SLOVENIJE: PREDSTAVITEV IN BAVILO K SODELOVANJU

1. Kratek zgodovinski pregled razvoja in delovanja Slavističnega društva Slovenije

Slavistično društvo Slovenije je prostovoljno in neprofitno strokovno združenje, ki povezuje slavistična društva v Republiki Sloveniji, zato je njegovo uradno ime Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (ZD SDS). Društvo deluje v javnem interesu na področju znanosti, kulture, vzgoje, izobraževanja in na sorodnih področjih¹.

Ideja o društvu, ki bi združevalo strokovnjake na področju slavistike, se je porajala že leta 1934, ko so predstavniki slavistov v tedanjem Jugoslovanskem profesorskem društvu, prof. dr. Rudolf Kolarič, prof. dr. Anton Bajec in prof. Vida Vrtovec, kraljevobanski upravi dravske banovine v Ljubljani poslali prošnjo za potrditev pravil samostojnega

¹ Pregled zgodovine Slavističnega društva Slovenije in njegovih dejavnosti je povzet iz prispevka Andreje Žele z naslovom *Pregled delovanja Slavističnega društva Slovenije ob njegovi 80-letnici*, podatki o pokrajinskih društvih in sekcijah pa se opirajo na podatke, ki jih v pregledu *Zborovanja, predsedniki in častni člani Slavističnega društva Slovenije* navaja Maruška Agrež. Oba prispevka sta objavljena v *Biltenu ob 80-letnici Slavističnega društva Slovenije* (Ur. Boža Krakar Vogel, izdala Zveza društev Slavistično društvo Slovenije, Ljubljana 2014). Pravilnik in naloge društva so povzete iz spletne strani društva (<http://641.gvs.arnes.si/sds.html>).

strokovnega društva profesorjev slovenščine in srbohrvaščine na slovenskih šolah. Pol leta zatem, 6. januarja 1935, je v prostorih Slovenske matice na Kongresnem trgu v Ljubljani potekal ustanovni občni zbor Slavističnega društva, na katerem so bile določene tudi temeljne naloge društva:

- 1) znanstveno raziskovanje slovenskega jezika in literature,
- 2) izdajanje strokovnih publikacij in
- 3) skrb za pravilno učenje slovenščine.

Prvo samostojno društveno glasilo, imenovano *Slovenski jezik*, je izhajalo od leta 1938 do leta 1941, ko je društvo zaradi druge svetovne vojne začasno prenehalo delovati oziroma je del aktivnosti preneslo na Slovensko matico. Po vojni se je društvo obnovilo s skoraj enakim programom, leta 1948 je ponovno začelo izhajati društveno glasilo, ki je dobilo ime *Slavistična revija*, leta 1955 pa se je glasilu pridružil še strokovno-pedagoški časopis, mesečnik *Jezik in slovstvo*.

V 50. in 60. letih so se pojavile prve samostojne pokrajinske podružnice društva in strokovni aktivni oziroma sekcije, desetletje kasneje pa še pobude za tesnejše sodelovanje z zamejskimi slavisti in za povezovanje z drugimi sorodnimi društvi, kot so zgodovinsko, umetnostnozgodovinsko, etnološko, arheološko društvo, Društvo za antične in humanistične vede, ki so bile tudi uresničene.

2. Slavistično društvo Slovenije danes

Slavistično društvo Slovenije v letu 2015 praznuje osemdesetletnico delovanja. V tem obdobju je društvu predsedovalo 28 predsednikov, ki jih po pravilniku vsaki dve leti voli občni zbor, funkcijo predsednika pa lahko obdržijo za največ dve mandatni dobi. Na Slavističnem kongresu 3. oktobra 2014 je vlogo predsednice društva od red. prof.

dr. Božene Krakar Vogel prevzela red. prof. dr. Andreja Žele.

Glavne naloge društva še vedno sledijo temeljnim načelom, postavljenim ob njegovi ustanovitvi. Pravilnik, dostopen na spletni strani Slavističnega društva, navaja naslednje naloge:

1. združevati sloveniste in druge slaviste na podlagi njihovih strokovnih interesov,
2. skrbeti za ustrezno družbeno vlogo in ugled slavistike in posebej še slovenistike v slovenski družbi,
3. povezovati znanstvene in pedagoško-znanstvene ustanove s prakso,
4. v širšem in ožjem okviru pojasnjevati vlogo stroke pri oblikovanju slovenske narodne zavesti,
5. v okviru tega skrbeti za primeren odnos do kulturnih dobrin, kakor so sestavi slovenskega jezika in slovenska besedna umetnost,
6. v svojih glasilih, na zborovanjih, simpozijih, s predavanji in ob drugih priložnostih popularizirati dosežke svoje stroke,
7. s pobudami skrbeti za živ spomin na pomembne dogodke v slovenski kulturni preteklosti,
8. vzgajati člane v strokovne aktiviste; skrbeti za utemeljevanje njihove narodne zavesti predvsem s sodobno strokovno argumentacijo, za poznavanje in dojetje življenja in problemov Slovencev v vsem narodnem prostoru.

Zastavljene naloge društvo uresničuje v okviru številnih dejavnosti. Med pomembnejše sodi izdajanje publikacij, že omenjene *Slavistične revije (SR)* in *Jezika in slovstva (JiS)*, ki sta danes dostopni tudi v elektronski obliki, zbornikov s Slovenskih slavističnih kongresov, *Kronike Slavističnega društva Slovenije* ter zbornikov o tekmovanju v

znanju materinščine. Poleg tega dela s področja literarne zgodovine in teorije, jezikoslovja, prevajalstva in didaktike slovenskega jezika izhajajo v zbirki znanstvenih monografij Slavističnega društva Slovenije, imenovani *Slavistična knjižnica*, ki je po večdesetletnem premoru od leta 2000 ponovno oživljena, monografije, izdane od leta 2010 dalje, pa so prosto dostopne tudi v elektronski obliki na spletni strani društva (<http://641.gvs.arnes.si/slaknj.html>). Poleg izdajanja publikacij društvo organizira zborovanje slavistov oziroma *Slovenski slavistični kongres*, ki ga vsako leto pripravi eno izmed področnih društev v sodelovanju z osrednjim Upravnim odborom, strokovne posvete, kot so na primer posvet o tekmovanju za Cankarjevo priznanje, o zunanjem preverjanju znanja in vseslovensko znanstveno srečanje doktorskih študentov slovenistično-slavističnih smeri. V okviru društva je organizirano vsakoletno slavistično tekmovanje za osnovne in srednje šole *Slovenščina ima dolg jezik*, državno tekmovanje v znanju ruščine in ruska bralna značka. S pomočjo sredstev Ministrstva za kulturo društvo izvaja kulturno društveni projekt Wikivir za digitalizacijo slovenskih leposlovnih besedil, usmerjenost k sodobnim komunikacijskim možnostim pa društvo izkazuje tudi z diskusijsko skupino Slovlit, slavističnim forumom, kjer potekajo razprave o literarnih, jezikovnih, slovenističnih, slavističnih, humanističnih in drugih temah. Društvo sodeluje tudi s Službo za slovenski jezik pri Ministrstvu za kulturo, na mednarodnih slavističnih kongresih pa je zastopano s strani Slovenskega slavističnega komiteja.

Številne dejavnosti društva se prav tako odvijajo v okviru trinajstih pokrajinskih društev:

- 1) SD Celje,
- 2) SD Dolenjske in Bele krajine,
- 3) SD Jesenice,
- 4) SD Koper,

- 5) SD Koroške,
- 6) SD Kranj,
- 7) SD Ljubljana,
- 8) SD Maribor,
- 9) SD Nova Gorica,
- 10) SD Posavje,
- 11) SD Prekmurja, Prlekije in Porabja,
- 12) Meddruštveni odbor primorskih slavističnih društev in
- 13) SD Trst-Gorica-Videm.

Posamezne sekcije društva skrbijo za specifična področja slavističnega in slovenističnega udejstvovanja. Društvo ima trenutno trinajst sekcij:

- 1) Sekcija za slovenščino v javnosti,
- 2) Slovenski slavistični komite,
- 3) Sekcija za leksiko,
- 4) Sekcija za lektorje,
- 5) Sekcija za didaktiko,
- 6) Sekcija Znanost mladini,
- 7) Sekcija učiteljev ruščine,
- 8) Študentska sekcija,
- 9) *Jezik in slovstvo*,
- 10) *Slavistična revija*,
- 11) *Slavistična knjižnica*,
- 12) *Kronika Slavističnega društva Slovenije* in
- 13) Diskusijska skupina oz. forum Slovlit

1. Študentska sekcija

1.1 Dosedanje delo

Študentska sekcija Slavističnega društva Slovenije je bila ustanovljena junija 2007 na redni seji Upravnega odbora ZD SDS. V svojih vrstah združuje študente slavistike in slovenistike in v sodelovanju z njimi organizira strokovna, poljudno strokovna srečanja in neformalna druženja.

V dosedanjem delu sekcije, ki jo je vodila Maruška Agrež, so se zvrstili filmski večeri, na katerih so si člani ogledali katerega izmed slovenskih filmov oziroma filmskih adaptacij, nato pa pod vodstvom red. prof. dr. Alojzije Zupan Sosič diskutirali o filmu in literarnem izvirniku, na etimoloških večerih, ki so potekali pod vodstvom red. prof. dr. Alenke Šivic Dular, so se študentje, pa tudi profesorji predvsem jezikoslovnih smeri Filozofske fakultete, posvečali temam, kot so poimenovanja živali in rastlin, ugotavljali so njihov izvor, primerjali poimenovanja v različnih jezikovnih obdobjih, slovarjih itd., s tem pa so поблиžje spoznali diahrono jezikoslovje in razširili svoje jezikoslovno znanje izven meja obveznega učenja za izpite. Poleg tega je sekcija organizirala bralna druženja, na katerih so se udeleženci pogovarjali o prebranih knjigah, izmenjavali mnenja, podajali kritike del slovenskih avtorjev in podobno, na tutorskih čajankah pa so študentje ob čaju in domačih dobrotah poklepetali, prisluhnili pesmim slovenskih pesnikov in glasbi ali pa se razvedrili in razmigali možgane v slovenističnem kvizu.

Decembra 2013 je sekcija organizirala prvo Vseslovensko znanstveno srečanje doktorskih študentov slovenistično-slavističnih smeri. Prireditev je bila namenjena izmenjavi, preverjanju in širitvi znanstvenih spoznanj, ki so plod izvirnega raziskovalnega dela na področju jezikoslovja in literarne vede, segala pa je tudi na področje didaktike in prevodoslovja. Udeleženci z mariborske, ljubljanske,

koprške in graške univerze so na srečanju predstavili rezultate svojih raziskav, o njih diskutirali in si izmenjali znanstvena spoznanja. Najboljši prispevki udeležencev so objavljeni v zborniku srečanja, ki ga je uredila Maruška Agrež in ga je v začetku leta 2014 izdala Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (zbornik je dostopen na spletni strani društva).

1.2 Načrti za prihodnost

Oktobra 2014 vodenje študentske sekcije Slavističnega društva prevzemava Lidija Rezoničnik in Nina Zavašnik. Za nadaljnje delo sva pripravili program, strnjen v 12 poglobitvinih točk, pomembnih za kvalitetno delovanje sekcije v prihodnje.

Program je dolgoročen in je namenjen slovenistom in slavistom, ki se po uspešno končanem študiju znajdejo na začetku svoje poklicne poti - nadaljevanje (post) doktorskega študija, iskanje zaposlitve, opravljanje prakse ali specializacije ... Oboroženi z znanjem, vendar z malo ali celo brez delovnih izkušenj, se diplomanti po končanem študiju srečajo z že nekaj let trajajočo gospodarsko in ekonomsko krizo, za katero še kar ni videti dolgoročne rešitve in je največkrat le izgovor za vse bolj razširjeno priložnostno oziroma prekerno delo, ki mlademu, visokoizobraženemu kadru omogoča zgolj preživljanje iz rok v usta, in za porast »nizkocenovnih ter nemalokrat samooklicanih strokovnjakov« (prevajalcev, lektorjev, učiteljev...), kar je ne nazadnje sprožilo množičen odhod mladih, visokoizobraženih diplomantov v tujino.

Program predvideva nekaj let intenzivnega dela, potrebni pa bosta tudi predstavljanje sekcije in dostopnost (nekaterih) aktivnosti ljubiteljskim slovenistom in slavistom ter širši javnosti, s čimer bi poskušali približati slavistiko neslavistom in k dejavnostim pritegniti

več sodelujočih. Za realizacijo zadanih ciljev bo potrebno sodelovanje z različnimi organizacijami: z oddelkoma za slavistiko in slovenistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani ter z ostalimi slovenističnimi oddelki po Sloveniji, s Kariernim centrom Univerze v Ljubljani, drugimi sekcijami Slavističnega društva Slovenije, sorodnimi društvi (Društvom književnih prevajalcev, Društvom tehničnih prevajalcev, Društvom filmskih in televizijskih prevajalcev, Lektorskim društvom Slovenije) in morda še kom.

Prav tako je v teku predlog za preimenovanje sekcije, namreč zaradi obširnosti programa in temeljnih nalog, ki sva si jih kot vodji zadali, in zaradi izobrazbene stopnje tako vodij kot udeležencev, se po vzoru slavistik na nekaterih tujih univerzah (npr. v Avstriji, na Madžarskem, v Nemčiji, Srbiji ..., kjer se diplomanti, kljub nadaljevanju študija, imenujejo mladi lingvisti oz. slavisti) zavzemava za preimenovanje v Sekcijo mladih slavistov. Sprememba imena ne pomeni, da bo sekcija za dodiplomske študente zaprta, nasprotno, saj meniva, da se je z razmerami in možnostmi na trgu treba seznaniti čim prej, poleg tega pa mora možnost informiranja in povezovanja ostati odprta tudi še po zaključenem študiju.

Program predvideva organizacijo in izvedbo uvodnega srečanja, ki vključuje predstavitev novih vodij sekcije in programa, sprejmejo se dodatni predlogi s strani članov in določijo vodje odsekov v Mariboru, Kopru in Novi Gorici. Zaradi večje ažurnosti, hitrejšega pretoka informacij in boljše informiranosti članov je potrebna vzpostavitev Facebook strani ali skupine, zaprte za člane, kjer bi šlo za redno obveščanje o dogodkih, dostopna bi bila poročila in objave fotografij z dogodkov, člani bi imeli možnost medsebojnega obveščanja o projektih izven društva in konferencah, morebitnih ponudbah za delo ali sodelovanje.

Po novem sekcija svoje delovanje širi tudi z mednarodnim sodelovanjem, s čimer predvideva povezovanje s študentskimi sekcijami ali klubi slavističnih društev oz. študentskimi slavističnimi društvi iz tujine oz. s posameznimi (po) diplomskimi študenti slovenistike ali slavistike iz drugih držav, kjer študenti zaradi različnih razlogov (npr. premajhnega števila študentov) niso povezani v študentska društva ali sekcije. Predvidene so skupne aktivnosti, srečanja in družabni dogodki, vrhunec tovrstnega sodelovanja pa bo predstavljalo vsakoletno znanstveno srečanje doktorskih študentov slovenistike in slavistike s slovenskih in tujih univerz, okronano z zbornikom, v katerem bodo objavljeni najboljši prispevki.

Člani študentske sekcije se bodo srečevali v okviru tematskih srečanj, literarnih in filmskih večerov, jezikovnih razprav in strokovnih predavanj. Posamezno srečanje vodijo člani, ki so poznavalci izbranega področja. Nekaj predlogov: cikel filmsko-debatnih predavanj o kvaliteti slovenskega filma (ogled filma oz. filmske adaptacije literarnega dela, tematsko predavanje in diskusija o filmu), cikel srečanj o (literarnem) prevajanju, jezikovne razprave na temo prihodnosti slovanskih jezikov, slavistike v EU in v svetu, slovenščine (ali slovanskih jezikov na splošno) in njene/njihove odpornosti na anglicizme, prisotnosti vulgarizmov in kletvic v vsakdanji komunikaciji, medijih in javnosti.

Študentska sekcija Slavističnega društva Slovenije v svoj program vključuje tudi krajše, slavistično obarvane izlete, za katere je vsakokrat zadolžen eden od odsekov študentske sekcije na posamezni univerzi. Vsebina izletov ni skoncentrirana zgolj na tri najbolj zastopana področja (pisatelji, pesniki, cerkve), temveč se v kraju, ki ga obiščemo, poskuša pokazati, predstaviti in raziskati čim več: geografske, zgodovinske, kulturne, etnografske, botanične in druge značilnosti. Pozornost je usmerjena tudi na narečne posebnosti. Izleti so popestrjeni z določenimi, s slavistiko povezanimi nalogami in igrami. Kot vir idej

lahko služi vodnik Slovenska pisateljska pot, iz katerega bi izbrali eno izmed urejenih poti oz. člani so vabljeni k soustvarjanju tovrstnih tematskih potepov ali kratkih ekskurzij s svojimi idejami. Študentska sekcija se na željo članov in ob zadostnem številu interesentov priključi tradicionalnemu pohodu »Iz Litije do Čateža«, ki ga organizira Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani. Ob koncu študijskega leta sledi neformalno druženje, kamor so, tako kot na ostale aktivnosti, vabljeni člani iz tujine (kratek izlet, obisk muzeja/ razstave, gledališke predstave, rojstne hiše kakšnega znanega Slovenca, bowling ipd.).

Za doktorske študente, njihov študij in nadaljnjo (znanstveno) kariero so zelo pomembne konkretne informacije glede študija, možnosti objavljajanja člankov ter vrednotenja doma in v tujini objavljenih prispevkov, postdoktorskega študija in študijskih izmenjav, zato študentska sekcija namerava organizirati tematska srečanja oz. predavanja, kjer bodo doktorski študenti slovenistike in slavistike lahko pridobili tovrstne informacije. Študentska sekcija si bo prizadevala za vzpostavitev in delovanje posvetovalnice za sloveniste in slaviste v sodelovanju s Kariernim centrom Univerze v Ljubljani, kjer bi študenti in diplomanti dobili informacije glede uporabnosti svojega izobrazbenega profila, se udeležili delavnic o iskanju zaposlitve, povezali s potencialnimi delodajalci, si med seboj izmenjevali izkušnje, sčasoma pa bi se vzpostavila mreža iskalcev zaposlitve in potencialnih delodajalcev. Študentska sekcija se bo zaradi učinkovitejšega in uspešnejšega dela povezovala s sorodnimi društvi (razna prevajalska društva, Lektorsko društvo Slovenije, zamejska kulturna in prosvetna društva ipd.).

Ker pri študiju tujega jezika zelo pomaga kontakt z njegovimi maternimi govorci, le-ta pa je kvalitetnejši, če so govorci v svoji materinščini tudi strokovno podkovani ali imajo dobro splošno jezikovno znanje, s čimer lahko pomagajo preko prvih ovir, da jezik

lažje steče, kar poveča samozavest in zmanjša napake, si študentska sekcija prizadeva vzpostaviti jezikovni tandem, t. j. da člani sekcije študentom slovenistike na tujih univerzah oz. naši člani s tujih univerz slovenskim študentom slovanskih jezikov nudijo jezikovno pomoč (pomoč pri pisanju kratkih sestavkov, popravljanju seminarskih nalog ali pa zgolj za druženje v smislu dopisovanja, pogovora itd.), s čimer bi se vzpostavilo in krepilo mednarodno sodelovanje med študenti.

Večina aktivnosti je primerna tudi za mednarodno sodelovanje, zato Študentska sekcija Slavističnega društva Slovenije oziroma njeni vodji prisrčno vabita k sodelovanju vse mlade in zagnane sloveniste in slaviste, študente slovenistike ali slavistike, pripravljene sodelovati pri različnih aktivnostih, osveščanju javnosti o kakovosti prevodov, pomembnosti znanja in rabe jezika in pismenosti ter poskusu izboljšanja zaposljivosti slavističnega profila. Sporazumevalni jezik na dogodkih in srečanjih je slovenščina, objava prispevkov pa je možna tudi v drugih slovanskih jezikih. Včlanitev poteka preko spletnega obrazca na uradni strani Slavističnega društva Slovenije <http://sloslavko.wufoo.com/forms/prijavnica1/>. Letna članarina za dodiplomske in brezposelne podiplomske študente znaša 10 eur. Za več informacij glede delovanja Študentske sekcije se obrnite na vodji Lidijo Rezoničnik (lidija.rezonicnik@gmail.com) in Nino Zavašnik (n.zavasnik@gmail.com) oziroma nam pišite na elektronski naslov studentska.sekcija.zdsds@gmail.com. Prisrčno vabljeni!

Alan Revak
(alan.revak@gmail.com)

Fakulteta za družbene vede
Univerza v Ljubljani

JUGOSLOVANSKA IDEJA V POLITIKI – ZAKAJ JE NASTALA IN PROPADLA JUGOSLAVIJA

Uvod

Dve Jugoslovanski državi v 20. stoletju sta močno zaznamovali prostor Balkana. V raziskovalni nalogi se bom ukvarjal z jugoslovansko idejo v politiki, od njenega nastanka do sedanjega obdobja in si ogledal njen vpliv na dogajanje. Posebej se bom osredotočil na obdobje razcveta nacionalizma, do 1. svetovne vojne. Po pomladi narodov se je tudi na prostoru zahodnega Balkana razširil nacionalizem. Poleg nacionalnih gibanj posameznih narodov, Slovencev, Hrvatov, Srbov in drugih, so se začele pojavljati tudi ideje o združevanju južnih Slovanov. Prvotno so izvirale iz južnega dela Avstro-Ogrske, Slovenije in Hrvaške, kasneje pa so postale bolj priljubljene tudi v Srbiji, kot sredstvo za širitev države. Po koncu 1. svetovne vojne je Jugoslovanska država postala praksa, ki je v dveh oblikah, kot monarhija in socialistična republika, preživela do 90. let. S krvavim razpadom države je propadla tudi jugoslovanska ideja, ki se je umaknila iz političnega prostora. V prispevku si bom ogledal sedanje stanje te ideje. Pomeni priključitev zahodnega Balkana EU propad za idejo južnoslovanstva ali novo priložnost za idejo južnoslovanstva? Po eni strani se povečujejo regionalna in skupna Evropska zavest, ki ji je južnoslovanska ideja

lahko konkurenčna, poleg tega med jugoslovanskimi narodi še vedno vladajo napetosti iz zgodovine, kar bi lahko tej ideji napovedalo konec, po drugi strani pa v eni politični tvorbi (EU) združene južnoslovanske države, ekonomsko in politično v šibkejšem stanju od srednjeevropskih, situacija, ki spominja na tisto v Avstro-Ogrski, lahko predstavljajo tla za ponovni razcvet jugoslovanske ideje. V Evropi se mnogo govori o vzporednih Evropah ali Evropah več hitrosti, po kateri bi se različni deli EU različno hitro razvijali. Velika možnost je, da bi tak razvoj lahko pripeljal do ponovnega združenja držav v podskupino. Tu bi, tako kot v Avstro-Ogrski, jugoslovanska ideja lahko bila ideološka osnova za močno sodelovanje teh držav.

Narod in nacionalizem

Narod je skupina ljudi, ki si deli skupno zgodovino, kulturo in prednike. Razlage nacionalizma lahko delimo na predmoderno in moderno. Predmoderna temelji na evoluciji identitet, kjer nacionalizem temelji na predhodnih družinskih in rodovnih povezavah, še zmeraj pa se v narodu ohranjajo zgodovinske povezave med posamezniki. Moderna razlaga obravnava kot nujen pogoj nacionalizma sodobno državo, z zadostno gospodarsko razvitostjo in nadzorom nad ozemljem ter nadzorom nad šolstvom, policijo, vojsko kot tudi kulturo (nujen je vsaj isti jezik). V fevdalnih družbah se zaradi jezikovnih razlik in razdrobljenosti oblasti ne bi mogel razviti.

Za primer pogledajmo razvoj nacionalizma v Italiji in Nemčiji. V obeh primerih lahko nacionalizem vidimo kot posledico ali vzrok za združevanje. Ozemlji obeh držav sta bili v 18. stoletju razdeljeni med različne, bolj ali manj suverene politične tvorbe. Nemško ozemlje je bilo del Svetega rimskega-nemškega cesarstva, kjer so posamezne dežele imele precej avtonomije. Poleg tega je bilo to multikulturno, saj je vključevalo številna Slovanska ozemlja na vzhodu. Po Napoleonskih vojnah, kjer je bilo ozemlje teh tvorb združeno v Rensko državo, podrejeno Francijo, so bila tem vrnjene pravice. V okviru te so se srečali

z modernimi liberalnimi idejami, kakor tudi z željo po neodvisnosti od Francije. Kljub temu so se povezala v Nemško konfederacijo. Razen Avstrijskega imperija se preostale dežele najprej povežejo v carinsko unijo, vstaje leta 1848 pa prisilijo Friderika Pruskega sprejeti ustavo konfederacije. Prusija je postala, poleg Avstrije, najmočnejša dežela, ki je tudi vodila združevanje. Nemško združevanje so spodbudile Napoleonske vojne, ki so spodbudile tudi zavedanje skupnega cilja in podobnosti identitete. Kljub temu pa je ostal konflikt za ozemlja med Prusijo in Avstrijo. Italija, v 17. stoletju razdeljena med posamezne zunanje sile (Avstrija, Francija), Papeško državo in številne mestne države, je neposredno začutila vpliv Francoske revolucije, ki je na Francoskih ozemljih uničila prejšnje fevdalne oblasti in razširila republikansko idejo. Nacionalizem se je razširil v času Napoleonove oblasti. Po njegovem padcu so se ga oklepali prej postavljeni vladarji kot sredstvo za ohranitev podpore. Padcu Napoleona je sledila obnovitev starega reda, kjer je Italija ponovno bila razdeljena med mestne države in Francijo in Avstrijo. Boj za Italijansko enotnost je bil tako v veliki meri boj za osvoboditev izpod Avstrijske in Francoske oblasti. Kljub temu, da so mnogi nacionalisti želeli republiko, je Italija končala kot kraljevina, Viktor Emanuel I pa je že prej zasedal mesto Kralja Sardinije, kjer lahko združevanje Italije lahko vidimo tudi kot širitev prvotne kraljevine. Nacionalizem lahko vidimo tu samo kot sredstvo, a glede na obstoj idej pred kraljem ta odnos lahko gledamo kot simbiozen: nacionalisti so dali ideološko legitimacijo in podporo, monarh pa zagotovil izvedbo združitve. Podobno vlogo kot Sardinija je imela v Nemčiji Prusija. V Franciji se je razvil republikanski nacionalizem, ki je večjo težo kot etničnemu izvoru dajal pripadnosti republiki, so državljani pripadniki naroda (Motyl, 2001).

Nacionalizem je tako vezan na moderno državo, saj je gibanje nastalo v Franciji in Angliji, kjer ga je moderna država predhajala, v Italiji in Nemčiji pa se je širil istočasno z moderno državo, kjer sta drug drugemu pomagala pri širitvi.

Na območju Balkana v 17. stoletju tako ni obstajalo samostojnih

političnih tvorb. Srbija in Hrvaška, ki sta sicer obstajali kot relativno avtonomna dela večjih imperijev, sta sicer imeli želje.

Zgodovina

Priseljevanje Slovanov na območje Balkana se je zgodilo med 6. in 8. stoletjem, nekaj časa pa so imeli samostojne politične tvorbe v zgodnjem srednjem veku (Karantanija, Hrvaška kraljevina, Srbija). Tekom zgodovine so izgubili svojo oblast in prišli pod nadzor sosednjih dežel, na koncu Habsburške monarhije in Otomanskega cesarstva.

Po Kosovski bitki je Srbija kot zadnja izmed južnih Slovanov izgubila samostojnost in postopoma padla pod Otomansko oblast. Turški pritisk je povzročil odseljevanje Srbov s Kosova, kjer se je Srbija prvotno nahajala, na sever, izpraznjen prostor pa je omogočil naselitev Albancev. Izven Kosova, na ozemlju današnje Srbije, je bila turška prisotnost manjša in skoncentrirana na utrjena mesta, na podeželju pa je živelo večinoma srbsko prebivalstvo, organizirano v družinsko-vaške skupnosti – zadruge. Otomansko pravo je dajalo Srbom določeno avtonomijo, prav tako pa Pravoslavni cerkvi, ki je bila legalna in imela tako religiozno kot posvetno avtoriteto, sploh zaradi navezave religije in nekaterih svetnikov na srbsko zgodovino (Sv. Sava in bitka za Kosovo). Pravoslavna vera je bila močno povezana s srbsko srednjeveško zgodovino in predstavljala en izmed temeljev Srbske identitete (Lampe, 2000)

Današnja Hrvaška je bila razdeljena na 5 delov, od tega so trije ležali pod Habsburško (Hrvaška, Vojna krajina, Slavonija), medtem ko sta bili Istra in Dalmacija pod Benetkami. V Vojni krajini je živelo veliko Srbov, ki so v zameno za varovanje meje dobili kos zemlje, oprostitev davkov in pravico do lastne vere. Kljub temu, da je v mejni straži prevladovalo srbsko prebivalstvo, je vsebovala tudi velik del Hrvatov (do 40%). Dežela je bila slabo ekonomsko razvita, saj je bila večina prebivalstva ruralnega in izoliranega. Kljub temu ni prihajalo do večjih sporov med etničnima skupinama.

Del srbskega prebivalstva v Hrvaški (deželi) je bil precej manjši, prav tako v Slavoniji, razen na vzhodnih mejah. Velika je bila tudi ekonomska razlika, saj sta ti pokrajini bolj rodovitni, kakor tudi ureditev, kjer je bila večina prebivalstva podložnikov, ki so imeli določeno obvezno število delovnih dni na gosposki zemlji, v zameno pa so dobili manjše grunte za lastno obdelovanje. Tudi tu je bila populacija večinoma ruralna. Velike zahteve po tlaki (v Hrvaški precej višje kot v Slavoniji), so spodbudile kmečke upore, kot leta 1575, ki se je končalo z mučenjem Matije Gubca, dodatno so nato vplivale tudi pravice kmetov v Vojni krajini. V 18. stoletju sta se zgodila dva upora, ki sta zamenjala Dunajsko vlado z Madžarsko. V 17. stoletju se je moč sabora zmanjšala v primerjavi z z Dunaja nastavljenim Banom, kljub temu pa so lokalni plemiči ohranili večino moči, ureditev pa je bila podobna madžarski. Plemstvo se je upiralo reformam Marije Terezije in kasneje Jožefa drugega, ki so grozile izgubo moči in so raje prenesli vrhovno avtoriteto na madžarski dvor, kot pa tvegali izgubo pravic. Istra in Dalmacija sta bili pod oblastjo Benečanov, kljub temu pa so se v 17. stoletju pojavile ideje o združitvi Hrvaške, Pavla Vitezoviča, ki je želel prepričati Habsburške oblasti na zgodovinsko zahtevo po teh ozemljih na osnovi razsega srednjeveške Hrvaške (Lampe, 2000). Predniki Slovencev so prvič prišli na območje Vzhodnih Alp v 6. stoletju, kjer je sledil prehod na krščanstvo v 8. stoletju, manj kot 100 let kasneje pa so izgubili svojo neodvisnost Frankovskim plemičem. Za razliko od ostalih slovanskih ljudstev so bili pod največjim vplivom Frankovsko-Habsburške oblasti. Pritok nemških priseljencev je porinil Slovence v višje ležeča območja. Preden bi lahko prišlo do obnove lastne politične ureditve, so Franke nasledili Habsburgi kot Cesarji Svetega Rimsko-nemškega cesarstva.

Ilirske province in vzpon nacionalizma

Kljub temu, da so se nekatere ideje o etnični povezanosti južnih Slovanov pojavile že prej, pa lahko kot začetek južnoslovanske ideje

postavimo, podobno kot na splošno nacionalna gibanja v Evropi, v Napoleonske vojne. Po Francoski zasedbi Habsburških ozemlji so na območju današnje Slovenije in dela Hrvaške bile ustanovljene Ilirske province. Francoska oblast je tudi poskušala uvesti nov jezik kakor tudi politične in družbene reforme. Po porazu Napoleona je ozemlje prišlo nazaj pod imperialno oblast, je pa se obdržala ilirska ideja, posebno na Hrvaškem. V tem obdobju je večinoma vsebovala združitvev Hrvaških ozemelj, v nekaterih virih pa tudi Slovenskih in Srbskih. Pojavilo se je tudi vprašanje vloge Srbije, ki je imela že ustvarjeno lastno avtonomijo in bila v procesu osamosvajanja. Jugoslovanska ideja je vključevala prepoznavanje nekaterih skupnih lastnosti in določenega bratstva, ki naj bi vodilo v politično združevanje na območju prihodnje Jugoslavije, v nekaterih idejah pa je bila zajeta tudi Bolgarija. Ena izmed gonilnih sil takega združevanja je bila želja po moderni državi, v nasprotju z izoliranimi skupnostmi, ki so jo želeli doseči oba imperija in Srbija, podeželsko prebivalstvo pa se je tem spremembam v veliki meri upiralo. Modernizacija je dobila podporo samo v manjših urbanih središčih, Zagrebu, Sarajevu, Beogradu in Ljubljani, ki so tudi postajali centri kulture in trgovine. Delitev se je tako pojavila tudi med zaostalim ruralnim prebivalstvom in modernim mestnim prebivalstvom, ki pa je v kmetih videlo tudi navdih in potencial kasnejše moči, ki bi lahko porušila obstoječo imperialno hegemonijo. Kljub temu pa ni prišlo do konsenza kako to doseči, saj nacionalizem ni temeljil na predstavi neke skupne jugoslovanske identitete, ampak na srednjeveških državah, Srbiji in Hrvaški, temelječih predstavah, ki sta si bili med seboj nekompatibilne, kakor sta tudi ovirali razvoj skupne jugoslovanske ideje (Lampe, 2000).

Prvo združevanje ozemlji južnih Slovanov je bilo v času Francoske okupacije, kjer so Francozi oživili pojem Ilirije za poimenovanje slovenskih in hrvaških ozemlji združenih v eno administrativno središče, ki jim je kasneje dodalo tudi beneška ozemlja v Istri in Dalmaciji.

Po restavraciji se je v 30. letih 19. stoletja v hrvaških deželah pojavila

ilirski ideja, ki je težila po združitvi južnih Slovanov od Slovenije do Bolgarije, temelječa na Veliki Iliriji, ideji hrvaškega humanista Ludovita Gaja. Gibanje je oblikovalo svoj »ilirski« jeziki na osnovi štokavskega narečja, a je bil ta precej različen od zahodnosrbskega narečja, iz katerega je izhajal Vuk Karadžič, ki je postalo osnova srbsčine, in slovenščine. Ilirizem je postal privlačen za Hrvaško plemstvo kot orodje boja proti madžarski nadoblasti, a izven hrvaških ozemlji ni pridobil večje podpore. Poleg tega ni imel skupnega stališča, kako naj bi bila prihodnja zveza urejena in glede odnosa do Srbije, ter mu ni uspelo pritegniti širših množic, zaradi plemiške narave gibanja, ki je zavračala emancipacijo podložnikov. Madžarska vstaja leta 1848 je zavrla delovanje Hrvatov in Srbov, so pa vojvodinski Srbi in Hrvatje pomagali pri zatrtju madžarskega nacionalnega gibanja, a za to niso dobili nobenih koristi od Habsburgov.

Poleg tega nobena skupina ni bila zainteresirana za povezavo s Srbijo, ne Hrvatje, ne vojvodinski Srbi, kjer so oboji želeli samo avtonomijo. Tudi v Sloveniji prebivalstvo ni bilo preveč naklonjeno spremembam in so mnogi krogi podpirali konservativno politiko Habsburgov (Kosi, 2013).

Srbija je bila iz vseh južnoslovanskih dežel najbolj neodvisna in je že v času Otomanskega imperija uživala določeno stopnjo avtonomije. Zgodovino moderne Srbije lahko postavimo v prvo in drugo srbsko vstajo leta 1804 in 1815, delno avtonomijo je pridobila 1829, zadnje otomanske čete pa so zapustile Beograd 1867. Samostojna je postala 1878, po Berlinski pogodbi.

Poleg boja za osamosvojitve je v Srbiji potekal tudi dinastični boj med Karadordeviči in Obrenoviči. Najbližje sodelovanju je prišlo v 40. letih, ko je prišlo do dogovarjanja o sodelovanju Srbije in Hrvaške pri osamosvajanju, a do tega ni prišlo. Med 1. vstajo je tako oblast prevzel Karadordevič, po drugi vstaji pa Obrenovič, katerega tudi krivijo za umor Karadordeviča. Obrenovičeva politika je temeljila na doseganju postopne avtonomije od Otomanskega cesarstva. Potekal je tudi

notranji boj med monarhisti in zagovorniki ustavnega centralizma. Leta 1938 je Obrenovič odobril ustavo zaradi notranjih in zunanjih pritiskov, koalicija svetnikov pa je leta 1938 prisilila Miloša v izgnanstvo. Novi vladar, Aleksander Karadordevič je bil prešibek, da bi uvedel večje spremembe, so pa obdobje zaznamovali njegovi ministri, posebej Ilija Garašanin. Sledila je modernizacija države, centralisti so pa kmalu zgubili vpliv. Na oblast se je za kratek čas vrnil Miloš Obrenovič, ki ga je nasledil njegov sin Mihael. Skupaj z Garašanimom je poskušal onemogočiti nasprotnike, a je bil umorjen leta 1868, oblast pa je prevzel njegov 14. letni nečak, ki ni imel vpliva. Liberalcem je leta 1869 uspelo izsiliti novo ustavo ter odstraniti konservativne ministre. Nazaj so ustanovili Narodno skupščino z izvoljenimi predstavniki, ki je zamenjala vladni svet. V Bosni pride do spora glede priključitve ozemlja, kjer del prebivalstva, posebej srbski nacionalisti, ne želijo priključitve Bosne Avstro-Ogrski, kar privede tudi do atentata v Sarajevu. Nepripravljenost Srbije sprejeti zahteve ultimata (Avstrijsko preiskavo v Srbiji) sproži 1. svetovno vojno (Lampe, 2000).

Po prvi svetovni vojni pride do združitve Srbije, nekdanjih hrvaških dežel, ozemlji naseljenih s Slovenci, Makedonije in Črne Gore v deželo SHS, najprej razdeljeno po republikah, kljub temu pa je sprejeta vidovdanska ustava, ki državo centralizira. Spor med srbskimi na eni in slovenskimi in hrvaškimi nacionalisti na drugi, je pripeljal do umora Stjepana Radića v parlamentu, kar je kralj Aleksander izkoristil kot razlog za odpravo ustave in uvedbo kraljeve diktature (Motyl, 2001). Kralj je podpiral idejo o jugoslovanskem narodu, ki naj bi mu pomagala obvladati zelo raznoliko državo. Jugoslovanski narod je bil na novo definiran kot sestavljen iz treh plemen. Tu vidimo vzporednice med izgradnjo jugoslovanskega in drugih narodov, a tu ni bilo uspešno, saj jo je poleg predhodnih etničnih trenj zavirala tudi nerazvitost države – pomanjkanje komunikacij, nepovezanost, prevladujoče ruralno prebivalstvo in nizka stopnja industrializacije. Druga svetovna vojna je ponovno odprla in še povečala razkol med narodi Jugoslavije in številna nacionalistična gibanja so kolaborirala z

okupatorji, tako zaradi zaščite pred partizani, kot dosego ideoloških ciljev. Vojna se je končala z zmago partizanov, ki so edini uspeli v uporou povezati različne narode. Kljub temu, da je Socialistična Jugoslavija nasprotovala nacionalizmu, je vseeno poudarjala jugoslavizem kot patriotski socializem, ki pa je imel vse lastnosti nacionalizma (v njeni najširši definiciji).

Prihodnost južnoslovanske ideje

V našem primeru bomo torej najprej identificirali okoliščine, ki sploh pripeljejo do nacionalističnih idej, ki so se izrazile pri nastajanju Jugoslavije in ali so te še prisotne. Prva pogoja sta tako zadostna razvitost države in skupna identiteta. V primeru Nemčije in Italije je taka skupna ideja obstajala (Nemci kot Germani ali Italijani kot nasledniki Rimljanov), poleg tega pa dovolj močna država, kot npr. Prusija ali Sardinija. Nacionalizem se je tako razširil na ozemlju neke dalj obstoječe države, kjer se je nacija izenačila z državljani (npr. Francija) ali je bila pomožna ideološka sila za širitev države (Prusija, Sardinija). Po drugi strani, na Balkanu takega hegemonu dolgo ni bilo, saj so se posamezne južnoslovanske dežele šele borile za dosego določene stopnje avtonomije. Težnje po nacionalizmu kot sredstvu širitve lahko sicer zasledimo v Srbiji v 18. stoletju in delno tudi na Hrvaškem, a nobena iz teh držav ni posedovala potrebne moči za ustvarjanje hegemonije. Po prvi svetovni vojni je to vlogo pridobila Srbija, obdobje vzpona nacionalizma pa se je takrat že zaključilo. Kralj je sicer želel vzpostaviti skupno identiteto, a so bile prejšnje nacionalne in verske razlike premočne, država pa še zmeraj ni imela zadostne modernizacije in nadzora, potrebnega za takšno gradnjo. Večino časa je bila pod močnim zunanjim pritiskom, v določenih obdobjih, posebej SFRJ, je prišlo do utrjevanja jugoslovanske identitete, a je bilo na koncu neuspešno. Poleg odpora s strani nacionalistov je bilo jugoslovanstvo združeno s socializmom in tako tudi tarča vseh protisocialističnih kritik. Kot faktor lahko vzamemo še nacionalno

neenotnost, kjer so kot identiteta konkurirale tudi druge nacionalne pripadnosti (slovenska, hrvaška, srbska...), posebej hrvaška in srbska pa sta si bili pogosto nasprotujoči. Poleg tega so prej omenjeni narodi nastali z razvojem fevdalnih držav, kjer so večinski narodi bili že oblikovani. V primeru Nemčije in Avstrije, čeprav gre v primeru Avstrijcev za Nemce, delitev pa izvira iz delitve Svetega Rimskega cesarstva na Habsburška ozemlja, kljub temu pa delno sovпада z verskim razdorom, z izjemo Bavarske, ki pa ima v okviru Nemčije poseben status.

Združevanje v neko novo obliko zveze jugoslovanskih držav je iz današnje perspektive malo verjetno, saj je po razpadu Jugoslavije občutek za enotno identiteto začel izginjati, prevladale pa so nacionalne identitete, poleg tega pa tudi nova Evropska identiteta. Po drugi strani ta posledično predstavlja tudi edino možnost, pogoj za ponovni razvoj jugoslovanstva. Slovenija in Hrvaška sta že članici EU, v prihodnosti pa obstaja možnost pridružitve preostalih balkanskih držav. Evropska ideja slabi tradicionalne nacionalne identitete (tako kot je pripadnost državam tradicionalne plemenske) kar posledično omogoča tudi njihovo predelavo. EU tako na drugi strani podpira krepitev evropske in regionalnih identitet in povečanje vpliva regij. Tu naj omenimo, da današnje regionalne identitete pogosto temeljijo na nekdanjih državah ali avtonomnih deželah v okviru cesarstev (npr. Bavarska, Benečija, Saška). Ob morebitni kasnejši delitvi Evrope na bloke držav, kot je bilo omenjano v idejah o dveh Evropah ali v napovedi CIA, bi ob morebitni skupni uvrstitvi teh držav nastali podobni pogoji kot v primeru Ilirskih provinc, skupno identiteto pa bi v tem primeru spodbudilo odpor oziroma želja po avtonomiji proti preostalim delom Evrope. Tudi v tem primeru pa ostajajo predhodne religiozne in civilizacijske delitve, kjer, če povzamemo Huntingtona (Huntington, 1996), spadata Slovenija in Hrvaška v zahodnoevropsko, Srbija pa v vzhodnoevropsko kulturo (podobno kakor Ukrajina), kar je lahko razlog za spore in ovira združevanju. Kljub temu pa prihaja tudi do odpora zahodnim idejam, kot je razvidno iz manjše podpore Ameriki

in EU v Sloveniji, kjer že države same kažejo znake razcepljenosti.

Zaključek

V nalogi smo videli, da se je južnoslovanska ideja razvila kot poskus modernizacije in osvoboditve ozemlja severnega Balkana, kjer se je v veliki meri zgledovala po nacionalističnih gibanjih v Evropi, kjer je Garašarin iskal vzor za srbsko delovanje v Italiji in postavljajl Srbijo kot Sardinijo južnoslovanskega prostora. A zaradi zaostalosti in nezadostne moči teh držav v času oblikovanja nacionalnih identitet tega niso uspele v zadostni meri. Osnove ideje naroda so obstajale, a ni bilo hegemonke države, ki bi jo vsilila (kot primer, nemška identiteta bi bila danes drugačna, če bi hegemon bila Bavarska ali bi si Avstrija podredila Prusijo) in so tako ostale ožje nacionalne identitete. Tudi kasnejša obdobja niso omogočila, niti jih država ni imela, sredstev za izgradnjo trdne jugoslovanske identitete. Edina možnost za ponoven vzpon neke vrste jugoslovanske ideje, lahko vidimo v sedanjem rušenju nacionalnih identitet in možnem ponovnem vzponu nacionalizma (trendi se pogosto spremenijo v svoje nasprotje). Tu bi tudi jugoslovanska ideja lahko našla priložnost za ponoven vzpon, čeprav bi se ponovno najverjetneje znašla v razcepljenem okolju in samo kot ena izmed večih.

Literatura:

- Huntington, Samuel P. 1996. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York, Simon & Schuster
- Kosi, Jernej. 2003. *Kako je nastal Slovenski narod*. Ljubljana: Sofija
- Lampe, John R. 2000. *Yugoslaviy as History*. Cambridge: Cambridge University press
- Motyl, Alexander. 2001. *Encyclopedia of Nationalism 1*. San Diego: Academic Press

Lara Mihovilović
(rara_kolone@hotmail.com)

Polona Zajec
(polonazajec91@gmail.com)

Tibor Malinovič
(malinovic.tibor@gmail.com)

Tajda Lukić
(tajda.tl@gmail.com)

Oddelek za slavistiko
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

KDO JE SLOVENEK/HRVAT/BOLGAR Z EVROPSKIM DRŽAVLJANSTVOM? V ČEM JE DRUGAČEN OD SRBA/MAKEDONCA/ DRŽAVLJANA BiH/ČRNOGORCA? (okrogla miza)

Na drugem dnevu Bilateralnega srečanja Hrvaška-Slovenija z naslovom Južna slavistika v EUropskem kontekstu, ki je od 15. do 17. oktobra 2014 potekalo v Zagrebu, je v tematskem sklopu *Društvena stvarnost* potekala okrogla miza z zanimivim, zgoraj navedenim naslovom. Okrogli mizi so prisostvovali: študent zgodovine in rusistike Tibor Malinovič, študentka sociologije in južnoslovanskih študijev Polona Zajec, študentka nemcistike in južnoslovanskih jezikov Tajda Lukić in absolventka hrvaškega, srbskega in makedonskega jezika in zgodovine Lara Mihovilović, ki je vodila okroglo mizo.

V uvodnem delu smo se pogovarjali o pomenu in smislu nacionalne identitete. Kolega Tibor Malinovič je poudaril, da ima nacionalna identiteta danes manjšo moč, je šibkejša kot pred evropskimi

integracijami, ima pa še vedno svoj smisel in svoje mesto, saj imajo ljudje potrebo po neki kolektivni identiteti (ne smatra pa nacionalne identitete kot ednine kolektivne identitete, omenja tudi npr. razredno in regionalno). Po mnenju Malinoviča lahko pride v prihodnosti do izbruha nacionalizmov zaradi razlik med evropskim centrom in periferijo oziroma poglobljanjem gospodarske krize, v kolikor v prihodnjih letih ne bo sprememb politike na evropski ravni, ki bi perifernim državam omogočila, da "zgradijo" močnejše gospodarstvo. Nato se je pogovor navezal na primerjavo odnosov med nekdanjo Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in današnjo Evropsko unijo. Kolega Malinovič je dejal, da lahko nedemokratičen "diktat" ECB/EK/IMF (nekoliko poenostavljeno) spominja na slovenske in hrvaške izkušnje z direktivami iz Beograda, čeprav je SFRJ zlasti po ustavi 1974 delovala bolj konfederalno, republike so bile zelo avtonomne in so se morale močno medsebojno usklajevati, še posebej po smrti Josipa Broza Tita. EU pa je vendarle še bistveno bolj konfederalna, čeprav imajo evropske direktive kar precejšnjo težo, so še vedno posamezne nacionalne države tiste, ki vse skupaj dejansko izvajajo. EU za razliko od Jugoslavije tudi nima skupnega represivnega aparata ali skupne zunanje politike.

Sledilo je vprašanje o dojemanju Balkana nekoč in danes. Kolegica Polona Zajec je dejala, da Maria Todorova v svoji knjigi *Imaginarij Balkana* govori o tem, da pravi Evropejci ne vidijo Balkana kot homogenega področja, prav tako pa se doživlja sam Balkan oziroma balkanske države. Razložila nam je, kako so Balkance nekoč poimenovali kot plemena, kot divje, primitivne, barbarske, krvoločne, željne maščevanja, zaostale pred zahodnimi državami, "pravi" Evropejci pa so predstavljali merilo uspešnosti in razvitosti. Balkan niso poimenovali kot Vzhod oziroma Orient, ampak kot most med Vzhodom in Zahodom, med Evropo in Azijo.

Kolegica Tajda Lukić je dejala, da se ji zdi, da je zaradi vojn balkanski

narod še danes stigmatiziran in pogosto predvsem s strani prebivalcev razvitejših držav označen za "divjaškega". K sreči se to dojemanje spreminja z večanjem števila izobražencev. Na koncu je kolega Malinovič omenil, da ima vsak narod svoje 'Balkance', tako smo za Avstrijce Balkanci Slovenci, za Slovence Hrvati in tako dalje.

V osrednjem delu se je pogovor nanašal na odraz nacionalne identitete v književnosti. Kolegica Mihovilović je izpostavila Cankarjevo misel: *Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratrance — po kulturi, ki je sad večstoletne separatne vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji, nego je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu ali pa goriški viničar furlanskemu.*

Sogovornike je pozvala h komentarju te misli. Kolegica Zajec je pri Cankarjevem pogledu na jugoslovansko vprašanje izpostavila dejstvo, da je bil Cankar zagovornik slovenskega jezika, ki je obsodil postavljanje jugoslovanskega vprašanja kot kulturnega in jezikovnega vprašanja. Zavzemal se je za združitev enakopravnih in enakovrednih narodov. Malinovič je izjavil, da se je Cankar za razliko od številnih drugih projugoslovansko usmerjenih osebnosti zavzemal za Jugoslavijo kot federalno politično enoto, kjer ne more priti tudi do popolne spojitve v en jugoslovanski narod z eno enotno kulturo, slednje je z neuspehom jugoslovanskega unitarizma med obema vojnama dokazala tudi zgodovina.

Nato smo se dotaknili tematike rodoljubnih in domovinskih pesmi, kjer je kolega Malinovič omenil partizansko pesništvo, kolegica Lukić pa je izpostavila hrvaškega literata Ivana Gorana Kovačiča in njegovo protivojno poemo *Jama* ter pesništvo Vladimirja Nazora. Kolegica Zajec je na to opomnila še na prisotnost vojne tematike v hrvaški literaturi danes. Bile so tudi omembe hrvaške popularne kulture začetka devetdesetih let.

Kako se je nacionalna identiteta odražala v jeziku je predstavila kolegica Lukić, ki je dejala, da se je nacionalna identiteta močno

odražala v jeziku prav s pomočjo purizma:

«Hrvaški purizem je nastal v skladu s purizmom, ki se je razvijal v drugih evropskih jezikih – ukvarjal se je z istimi vprašanji, postavljal enake kriterije. Purizem je v jeziku prisoten cel čas, se pa glede na obdobja spreminja njegova intenzivnost. Purizem je v hrvaškem jeziku opazen v odporu do pasivnega prevzemanja tujih besed ter v svoji zmožnosti za ustvarjanje novih besed in izrazov za inovacije, je nujen pogoj za ustvarjanje novih prevedenih besed. V veliko pogledih je z uvajanjem novih hrvaških besed obogatil jezik.»

V zadnjem delu pogovora je kolegica Mihovilović citirala Miroslava Krležo, ki je nekoč zapisal: «Nema velikih i malih naroda, nema velikih i malih jezika. Veliki i mali jezici vrijede upravo onoliko koliko iza tih jezika stoji ili u njihovo ime progovara gomila dobro naoružanih noževa.»

Sogovorniki so zatrdili, da verjamejo v obstoj malih jezikov in da se strinjajo s Krleževim citatom. Kolegica Lukić je dejala: »Mi smo gonilna sila naših jezikov ter njihovega obstanka.«

Na koncu je voditeljica vsem sogovornikom zastavila naslovno vprašanje: *Kdo je Slovenec/Hrvat/Bolgar z evropskim državljanstvom? V čem je drugačen od Srba/Makedonca/državljana BiH/Črnogorca?*

Odgovori so bili zelo splošni, povezani z možnostjo tranzicije, večjega oziroma manjšega trga dela, večjo svobodo pri potovanju za člane EU in probleme s pridobitvijo viz in ostalih dokumentov za nečlanice EU ipd.

Ob koncu okrogle mize smo ugotovili, da bi verjetno naša okrogla miza morala nositi popolnoma drugačen naslov, saj je pogovor stekel v povsem drugačno smer od zastavljenega vprašanja. Publika se je bolj zazrla v prihodnost in se v svojih komentarjih spraševala oz.

poudarila pomen interdisciplinarnosti, povezovanja različnih disciplin ter širokega pogleda ne le v samem študiju slavističnih disciplin, pač pa v vsakdanjem življenju. Okrogla miza se je končala s sklepom, da je treba vsa pridobljena znanja uporabljati v širokem krogu in v povezavi s še tako nepovezljivimi disciplinami. Naše vprašanje pa je ostalo nekje v zraku in čaka na svoj odgovor na neki drugi okrogli mizi.

Literatura:

- Beseda Ivana Cankarja, izbor odlomkov, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1968.
- Ferdo Gestrin, Vasilij Melik: DEMOKRATIČNA IN SOCIALNA PREBUJA NA SLOVENSKEM; Jugoslovansko vprašanje, glej: http://www.savel-hobi.net/leksikon/zgodovina_sl/demokrat3.htm
- Marija Nikolaeva Todorova: Imaginarij Balkana, Inštitut za civilizacijo in kulturo - ICK, Ljubljana, 2001.
- Marko Samardžija: Jezični purizam u NDH: savjeti Hrvatskoga državnog ureda za jezik, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1993.
- Miroslav Šicelj: Pregled novije hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1966.
- <http://citati.hr/autori-citata/miroslav-krleza>
- <http://krlezijana.lzmk.hr/clanak.aspx?id=399>
- http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=61106

Nina Zavašnik
(n.zavasnik@gmail.com)

Institut für Slawistik
Karl-Franzens-Universität Graz

SUSJEDI O SUSJEDIMA: RUŠENJE PREDRASUDA I STEREOTIPA

Slovenija i Hrvatska dvije su tijesno povezane susjedne zemlje. Njihovi su stanovnici već u prošlosti surađivali na različitim područjima, a poslije Prvog svjetskog rata njihova je veza zbog političke situacije ojačala. Poslije raspada Jugoslavije 1991. godine svaka je od republika otišla svojim putem. Političkim utjecajem i na osnovi političkog interesa nastali su, a na početku i prevladavali, gospodarski i diplomatski konflikti koji su među ljudima uspjeli pobuditi mržnju prema susjednoj naciji. Međutim, turizam, trgovina i nekoliko drugih grana svoje su potencijalne stranke uskoro počele tražiti i kod susjeda, što je dovelo do tijesne suradnje, a time do intenzivnijih kontakata. Ulaskom Slovenije u Europsku uniju 2004. godine i Hrvatske 2013. godine ove se dvije države ponovo nalaze zajedno, ovaj put u još većem konglomeratu država, nacija, jezika i kultura. Budući da je od suživota u zajedničkoj državi, a time i povezanog prikupljanja informacija o ostalim republikama, prošlo već mnogo vremena, postavlja se pitanje koliko stanovnici Hrvatske uopće poznaju Sloveniju, Slovence, slovenski jezik i obratno?

U članku su predstavljeni rezultati prvog dijela istraživanja u kojemu sam pomoću anonimnog internetskog upitnika namijenjenog

stanovnicima Republike Hrvatske (kojeg su većinom popunili ispitanici do 35 godina) saznala čini li im se znanje jezika susjedne države bitnim i zašto te na kojim područjima i koliko razumiju slovenski, govore li taj jezik te gdje su ga naučili, prepoznaju li razlike u govoru pojedinih regija, s čime povezuju Sloveniju (asocijacije, poznati Slovenci, znamenitosti ...), povezuju li Sloveniju i njene stanovnike s određenim stereotipima te kakvo je njihovo mišljenje o životnom standardu i gospodarskom razvoju u Sloveniji i Hrvatskoj prije i poslije ulaska u Europsku uniju koja je stanovnicima u obje države (bila) predstavljena kao najbolja mogućnost za kvalitetniji život, odn. jedina opcija za izlazak iz financijskih, moralnih, diplomatskih, političkih... problema. Rezultati istraživanja ujedno i ruše stereotipno mišljenje Slovenaca o njihovoj superiornosti što se tiče boljeg poznavanja jezika susjedne države, njenih stanovnika, povijesti i situacije u kojoj se Hrvatska trenutno nalazi.

Uvod

Stereotipi, tj. opća uvjerenja i mišljenja određenog društva o nekoj društvenoj grupi ili pojedincu kao članu te grupe, društvu nude semantičke asocijacije o kulturi određene nacije, ali je ne definiraju. Prema Mikolič (2008) oni nastaju na temelju neprovjerenih činjenica, kao rezultat zaključivanja na osnovi ograničenih informacija te pojednostavljivanja kompleksnih pojava i događaja u svijetu. Javljaju se kao predodžbe o vlastitoj grupi (autostereotipi) ili o drugim grupama (heterostereotipi). Povodom ovoga istraživanja možemo istaknuti etničke stereotipe koji nastaju poopćavanjem neke osobine ili obilježja – ponekad čak istinitih – na cijelu zajednicu. Ule (2003) razlikuje pozitivne i negativne stereotipe. Posljedica negativnih su predrasude i emocionalno nastrojena stajališta prema određenim grupama, na temelju čega dominantna grupa uspostavlja odnos moći, privilegija i diskriminacije. Stavovi prema jeziku su „neslužbene jezičke pojave koje postoje u jezičkim zajednicama. One su deo šireg kompleksa verovanja

i ukorenjenih vrednosnih sudova koji imaju obeležja svojevrsnog lingvističkog folklora ili narodne lingvistike, a mogu se otkriti u svim vrstama društava“ (Bugarski 2003: 96). Društveni stavovi i stereotipi o jezicima proizlaze iz povijesnih stereotipa o nekoj naciji, koji se pod utjecajem suvremenih društveno-političkih događaja mogu mijenjati. U susretu s govornicima stranoga jezika već se u prvom trenutku nesvjesno stvara slika o njima koja je rezultat stavova i stereotipa većine prema govornicima toga jezika općenito, a oni su rezultat dublje ukorijenjenih društvenih stavova.

Slovenski u Hrvatskoj i hrvatski u Sloveniji

Slovinci i Hrvati dvije su susjedne, kulturno i povijesno tijesno povezane nacije koje ulaskom u Europsku uniju u novoj zajednici nastavljaju suradnju, započetu u nekim drugim vremenima koja danas u ljudima prizivaju različite osjećaje, ali unatoč tome obje se nacije, oslanjajući se upravo na nedavnu zajedničku prošlost, proglašavaju poznavateljima političke situacije u kojoj se nalaze države nasljednice Jugoslavije (s obzirom na navedenu činjenicu slovenski i hrvatski predstavnici u EU preuzimaju i funkcije predstavnika Europskih institucija u republikama bivše SFRJ), a Slovenci iz tog razdoblja također crpe poznavanje srpskohrvatskog (hrvatskosrpskog) jezika jer se u slovenskim osnovnim školama, za razliku od hrvatskoga nastavnog sustava, u tadašnje vrijeme kao obavezni školski predmet dvije godine predavao srpskohrvatski (hrvatskosrpski) koji je u državnom aparatu imao ulogu administrativnog jezika. Nakon raspada Jugoslavije ovaj se jezik podijelio na hrvatski, srpski i bosanski (bošnjački), pa čak crnogorski, što Slovincima ne znači puno, samo ih zbunjuje. Kada su se politički i gospodarski konflikti, koje su forsirale politike objiju država što je kod velikog broja stanovnika na obje strane izazvalo negativne stereotipe te posljedično predrasude prema svim pripadnicima susjedne nacije, poprilično smirili, tvrtke i pojedinci počeli su tražiti nove poslovne prilike i preko granice,

čime se radi prijevoda i komunikacije pojavila potreba za znanjem slovenskoga odn. hrvatskoga jezika. Ulaskom u Europsku zajednicu, što je međudržavnoj suradnji donijelo olakšanje i posljedično povećalo promet, Slovenija i Hrvatska postale su dio »europskog babilonskog tornja«, naime slovenski i hrvatski² postali su dva od 24 ravnopravna jezika EU. Usprkos novonastaloj situaciji prema informacijama iz nekoliko škola stranih jezika u Sloveniji koje nude tečaj hrvatskoga i u Hrvatskoj koje nude tečaj slovenskog jezika upit za tečajevima iz ova dva jezika nije značajnije porastao, navodi se jedino lagano povećan interes od strane raznih (manjih) tvrtki. Veće zanimanje za učenjem jezika susjedne države pokazalo se u Sloveniji gdje tečajeve izvode diplomirani kroatisti među kojima su u prednosti materinji govornici hrvatskoga. Osim zaposlenih u tvrtkama najbrojniji polaznici hrvatskih tečajeva su pojedinci. Najčešća želja korisnika ili naručitelja tečaja jest savladavanje hrvatskoga na nivou B2 prema europskom referentnom okviru o poznavanju jezika. Među najtraženijim oblicima učenja su individualni tečajevi, tečajevi u paru te tečajevi općeg i poslovnog jezika. Naručitelji tečaja rijetko traže da se polaznicima objasne i razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika, neki učitelji to urade na vlastitu inicijativu, a za bosanski još nije bilo potrebe. Također se mogu primijetiti generacijske razlike u predznanju jer su starije generacije u školama učile srpskohrvatski (hrvatskosrpski) zbog čega brže napreduju. Iako predznanje ima i svoju lošu stranu jer se miješaju pravila i vokabular srpskohrvatskoga sa suvremenim hrvatskim jezikom. Treba također naglasiti da je posljednjih godina u slovenskim osnovnim školama moguće učiti hrvatski kao obavezni izborni predmet (drugi strani jezik) u trećoj trijadi (7., 8. i 9. razredu). Predmet se sluša tri godine, ali ga učenik može prekinuti slušati poslije prve ili druge godine, odnosno isto tako može tom predmetu pristupiti tek u 8. ili 9. razredu. U hrvatskim osnovnim školama takav slučaj ne postoji. Također ima jako malo škola stranih jezika čija

2 Slovenski i hrvatski su srodni jezici – pripadaju južnoslavenskoj jezičnoj porodici – koji su radi ekonomskih, gospodarskih, povjesnih, kulturnih... veza i jezici u kontaktu.

ponuda sadrži i slovenski. Prema prikupljenim podacima, najveći je interes za individualnim tečajevima koji se izvode u Zagrebu. Bilo je upita i u Osijeku, ali drugdje u Hrvatskoj ne. Traži se osnovno znanje (do stupnja A2). Ulaskom u Europsku uniju potražnja za znanjem slovenskoga nije se povećala, ali je zato porasla potreba za prijevodima. Za prevođenje na slovenski, hrvatske škole stranih jezika surađuju s izvornim govornicima iz Slovenije te lektorima i profesorima za slovenski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Potonji najčešće i izvode tečaj slovenskog. Škole stranih jezika u obje su zemlje potvrdile da zbog kombinacije srodnih jezika korisnici i/ili naručitelji ne traže nižu cijenu tečaja.

Ciljevi, metodologija istraživanja i polazišne pretpostavke

Cilj je ovoga istraživanja progovoriti o načinima i uspješnosti (spo) razumijevanja Slovenca i Hrvata te ukazati na slovensku jezičnu superiornost; analizirati organizirano učenje slovenskoga jezika u Hrvatskoj i hrvatskoga jezika u Sloveniji i pronaći odgovore na pitanja kakvo je zapravo poznavanje slovenskoga jezika, Slovenije, njenih poznatih ličnosti i znamenitosti među Hrvatima; provjeriti jesu li hrvatski stanovnici zaista zadovoljni ulaskom u Europsku uniju i koje stereotipe povezuju sa Slovencima. Istraživanje je provedeno putem online upitnika, postavljenog na internetskoj stranici <http://www.lka.si>, kojeg su ispunjavali stanovnici Republike Hrvatske. Online anketa ispitanicima osigurava stopostotnu anonimnost zbog čega je očekivan i veći broj (iskrenih) odgovora. Negativna strana ovakvoga načina prikupljanja odgovora je manji broj sudionika u dobi iznad 40 godina budući da se slabije služe računalima, a posljedično se rezultati ne mogu potpuno primijeniti na cjelokupnu populaciju. Upitnik je koncipiran tako da ispitanici ne trebaju odgovoriti na svako pitanje ako to ne žele ili nisu sigurni. Zbog toga na pojedina pitanja nisu odgovorili svi ispitanici.

Radi olakšane suradnje (gospodarske, poslovne, turističke,

diplomatske...), a time i pojačane mobilnosti stanovništva obiju zemalja (izleti i putovanja, kupovina, robna razmjena, poslovna suradnja...), može se pretpostaviti dobro poznavanje službenog jezika susjedne zemlje. Pogotovo poslije ulaska Hrvatske u EU, povećala se potreba za organiziranim tečajevima slovenskoga odn. hrvatskoga jezika te poznavanjem susjedne države, njene kulture, geografije, etnologije, poznatih ličnosti i sl. Posljedica toga je smanjenje stereotipa i/li predrasuda prema susjednoj naciji. Na osnovi veoma jednoznačne političke propagande u obje zemlje moglo bi se zaključiti da su stanovnici Slovenije i Hrvatske zadovoljni ulaskom u Europsku uniju jer se time poboljšala kvaliteta života. Stanovnici hrvatskih županija koje graniče sa Slovenijom i onih u koje dolazi veći broj slovenskih gostiju (turista, poslovnih partnera, studenata...) očekivano će dobro razumjeti slovenski, dok će ga manji postotak koristiti za sporazumijevanje. Također se može pretpostaviti da će hrvatski građani znanje hrvatskoga u Slovenaca (razumijevanje i komunikaciju) ocijeniti vrlo visoko i kao razlog tome navesti srpskohrvatski kao školski predmet za vrijeme Jugoslavije.

Analiza rezultata i diskusija

U istraživanju je sudjelovalo 32 % muškaraca i 68 % žena. Najveći postotak (86 %) ispitanika, prema očekivanjima, ima između 21 i 40 godina, 7 % ima manje od 20 godina, a 7 % čine oni od 41 do 60 godina. Prema obrazovnoj strukturi 55 % ispitanika je završilo fakultet, 27 % srednju školu, 15 % magisterij³ i 3 % ima doktorat. Materinji jezik svih ispitanika je hrvatski. Najviše (42 %), dolazi iz grada Zagreba, 12 % iz Međimurske županije, 11 % iz Primorsko-goranske županije, 7 % iz Splitsko-dalmatinske županije, po 5 % iz Dubrovačko-neretvanske i Zagrebačke županije, 3 % iz Brodsko-posavske i Istarske županije, a iz preostalih županija po 1 %.

Hrvatski građani prema vlastitom mišljenju poprilično dobro razumiju

3   Pretpostavljamo da se radi o magistrima po starom studijskom programu.

slovenski jezik: najviše (24 %) ocjenjuje da ga razumiju toliko da se mogu sporazumjeti sa Slovincima, njih 17 % ga razumije odlično, čak mogu razlikovati standardni slovenski od razgovornog i njegovih dijalekata, dok također 17 % razumije tek pokoju riječ. Dobro ga razumije 15 % ispitanika, ali ponekad shvate značenje tek iz konteksta, njih 11 % značenje često pogađa, a 3 % slovenski odlično razumije, iako ne čuju razliku između pojedinih varijanti ovoga jezika. Također, 3 % ispitanika slovenski razumije samo, ako se radi o pismenoj komunikaciji odnosno isti postotak ispitanika slovenski ne razumije. Detaljnija analiza pokazuje da razumijevanje jezika ne ovisi isključivo o geografskoj poziciji (blizina granice sa Slovenijom). Naime, poprilično velik broj ispitanika iz Zagreba na slovenskom razumije pokoju riječ, a ispitanici iz primorskih krajeva, gdje ljetuje velik broj Slovenaca, slovenski ne razumije ili značenje shvaća samo kada se radi o pismenoj komunikaciji što je vjerojatno posljedica toga što Slovenci odmah pokušavaju pričati na hrvatskom. Prema polazišnim pretpostavkama, najveći se broj ispitanika koji odlično razumiju slovenski nalazi u Međimurskoj, Primorsko-goranskoj i Varaždinskoj županiji.

Natjerati Hrvate da progovore slovenski mnogo je teže, 40 % ispitanika priznaje da slovenski ne pričaju, dok ih 20 % na slovenskom zna pokoju rečenicu, najčešće frazu koju ubace u hrvatski. 16 % ispitanika se trudi pričati na slovenskom, ali im teško ide te ubacuju puno hrvatskih riječi i konstrukcija (treba voditi računa da su se u istraživanje uključili i studenti slovenistike odn. diplomirani slovenisti). 9 % ih miješa sve što su pokupili od Slovenaca, ali pričaju tečno i svi ih razumiju, dok ga 5 % odlično priča i čak razlikuje standardni i razgovorni slovenski. Najveći broj onih koji slovenski odlično razumiju i govore dolazi iz Primorsko-goranske županije. Za razliku od Slovenaca koji kao izvor znanja hrvatskog (pa i srpskog) jezika navode različite informatore poput: ljetovanja u Hrvatskoj, glazbe, TV programa, suradnika, doseljenika iz bivšeg srpskohrvatskog (hrvatskosrpskog) jezičnog prostora u Sloveniju, neki i rodbine⁴; hrvatski su građani u puno većem

---

4 O tome sam pisala u članku s naslovom Što Slovincima smeta kada

broju slovenski jezik (na)učili organizirano u okviru tečaja slovenskog kao izbornog kolegija ili studija slovenskog jezika na Filozofskom fakultetu, prateći slovenski televizijski program (POP TV i Kanal A) ili su odrasli uz granicu sa Slovenijom. Pojedinci navode i učenje slovenskog od rodbine koja živi u Sloveniji, nekoliko mjeseci života u Sloveniji kao dijete, rehabilitaciju u Ljubljani, učenje kroz stručnu literaturu na fakultetu i druženje sa Slovencima.

60 % ispitanika uvjereni su da je poznavanje hrvatskog jezika u Sloveniji bolje od poznavanja slovenskog u Hrvatskoj, 21 % misli da je situacija ista, a 8 % smatra da je bolje poznavanje slovenskoga u Hrvatskoj. Većina je ispitanika suglasna da je razlog boljeg poznavanja hrvatskog u Sloveniji srpskohrvatski kao školski predmet u bivšoj Jugoslaviji pri čemu naglašavaju da se ne radi o boljem poznavanju suvremenoga hrvatskog standarda nego o jezičnim pravilima i vokabularu koji su vrijedili tada, uz što treba voditi računa i o dobi govornika. Ispitanici navode kako starije generacije Slovenaca puno bolje govore hrvatski, ali ga pretežno samo razumiju, dok su mlađe generacije u tome znatno slabije. Kao razloge navode još i prisutnost hrvatske (i srpske) glazbe u slovenskom prostoru (što sa slovenskom glazbom u Hrvatskoj nije slučaj), ljetovanje na hrvatskoj obali, Hrvatsku kao veća država, služenje vojnog roka na području Hrvatske u vrijeme Jugoslavije, doseljenike iz Bosne i Hrvatske u Sloveniji te činjenica da slovenski govori manji broj govornika.

23 % hrvatskih građana ocjenjuje da Slovenci dobro razumiju hrvatski

Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati i Srbi pričaju na slovenskom koji je bio predstavljen na Međunarodnom skupu mladih znanstvenika društvenih i humanističkih znanosti »Konteksti« 1. prosinca 2012. godine u Novom Sadu (Zavašnik, Nina. 2014. »Što Slovencima smeta kada Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati i Srbi pričaju na slovenskom.« *Konteksti I* (Prvi međunarodni interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka, 1. prosinac 2012). Novi Sad: Filozofski fakultet: 55-67). Također sam o toj problematici pisala u članku s naslovom *Jezikovni konflikt med rojenimi govornici slovenščine in priseljenci iz Bosne in Hercegovine, Črne Gore, Hrvaške in Srbije v Sloveniji* (Zavašnik, Nina. 2014. »Jezikovni konflikt med rojenimi govornici slovenščine in priseljenci iz Bosne in Hercegovine, Črne Gore, Hrvaške in Srbije v Sloveniji.« *Zbornik študentske sekcije Slavističnega društva Slovenije*. 1. znanstveno srečanje doktorskih študentov, Ljubljana, 6. prosinac 2013. (ur. M. Agrež). Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije: 49–63).

i trude se pričati na tom jeziku, prema mišljenju 17 % ispitanika, Slovenci hrvatski dobro razumiju i pričaju, 15% Hrvata misli da ga dobro razumije i loše priča, dok 7 % misli da ga odlično razumije, ali loše priča. 5 % ispitanika vjeruje da Slovenci hrvatski odlično razumiju i trude ga se pričati, a također 5 % tvrdi da Slovenci hrvatski dobro razumiju, ali ga ne pričaju. 4 % ispitanika kritički ocjenjuje da Slovenci misle kako razumiju hrvatski, dok pričaju slovenski. Ova ljestvica pobija dosadašnju superiornost Slovenaca u svezi s poznavanjem hrvatskog (i srpskog) jezika budući da su slovenski govornici često uvjereni kako jezike, nastale iz bivšeg srpskohrvatskog (hrvatskosrpskog) ipak svatko zna. Osim uvođenja hrvatskog kao obaveznog izbornog predmeta u slovenske osnovne škole, vrijedilo bi razmisliti o edukaciji javnosti o vrijednostima dobrog poznavanja jezika jer je tržište trenutno, zbog što nižih cijena, sklono nižim kriterijima i brzom zadovoljavanju osnovnim znanjem bilo kojeg stranog jezika što se kod srodnih jezika još jače osjeti.

35 % ispitanika misli da je poznavanje jezika susjedne države bitno za lakše sklapanje kontakata što slijedi 24 % onih koji su uvjereni da poznavanje jezika u međususjedskim odnosima ne igra nikakvu ulogu. 16 % njih tvrdi kako bi djeca koja žive uz granicu sa Slovenijom slovenski trebala učiti u školi. Zanimljiv je podatak da samo 5 % Hrvata poznavanje jezika susjedne zemlje smatra bitnim u poslovnom svijetu, dok njih 4 % vjeruje da slovenski zbog velike sličnosti s hrvatskim ne treba učiti, a 3 % misli da se radi o "malom" jeziku. Izdvajam komentar koji zagovara poznavanje službenog jezika susjedne države na graničnom području što bi među tamošnjim stanovništvom olakšalo sporazumijevanje uz objašnjenje da usprkos pozitivnoj strani poznavanja jezika susjeda, ono nije toliko bitno da bi se jezik učio u školi. Zbog ovakvog argumenta, mogli bismo se zapitati gdje odnosno kako bi ljudi zapravo mogli naučiti jezik? Inače, u Sloveniji ili u razgovoru sa slovenskim govornicima većina hrvatskih govornika (47 %) razgovara na hrvatskom, 17 % na slovenskom (među njima su studenti slovenistike i diplomirani slovenisti) te 11 % na engleskom.

Iz dodatnih komentara je vidljivo da se u većini slučajeva još uvijek radi o improvizaciji: svatko od govornika priča svojim materinim jezikom ili se – češće Slovenci – pokušavaju prilagoditi tako što se trude govoriti na jeziku sugovornika. Ispitanici naglašavaju da je ovakva komunikacija sporija te otežavajuća s obzirom na to da se značenje često tek iščitava iz konteksta.

Ulaskom se Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013, prema mišljenju 64 % ispitanika, standard i kvaliteta života u Hrvatskoj nisu poboljšali, dok ih 13 % misli da nema promjena, a samo ih je 9 % uvjeren da je država u posljednjoj godini postigla napredak. Na isto pitanje koje se odnosi na Sloveniju i Slovence, 25 % ispitanika odgovorilo je kako misli da se ulaskom Slovenije u Europsku uniju 1. svibnja 2004. godine poboljšao standard, a time i kvaliteta života, dok ih je 39 % uvjeren da tome nije tako. 16 % tvrdi da je standard i poslije ulaska ostao isti, dok se popriličan broj ispitanika (11 %) nije mogao izjasniti. Zanimljivo je razmišljanje da Sloveniji unutar EU ide bolje nego Hrvatskoj što bismo mogli povezati s činjenicom da Slovenija u očima velikog broja ispitanika, još od vremena Jugoslavije, ima status najrazvijenije države u regiji te pretpostavkom da je u Europu ušla prije Hrvatske i još prije gospodarske krize zbog čega je, prema mišljenju ispitanika, mogla iskoristiti više mogućnosti za napredak i time unutar zajednice ostvariti stabilniju poziciju.

Većina ispitanika nije odgovorila na pitanje o stereotipima s kojima povezuju Sloveniju i njene stanovnike, odnosno objasnila je da prema toj državi i naciji nema nikakvih stereotipa. To je dobar pokazatelj da političke manipulacije stanovništvom, koje su se godinama vršile preko medija, nisu bile uspješne, što pokazuje i ostatak upitnika koji je popunjen vrlo pozitivnim odgovorima. Manji broj ispitanika ipak je naveo dva stereotipa za državu i nekoliko pretežito negativnih stereotipa koje vežu uz Slovence koji se većinom odnose na njihov karakter i navike. Ako ih povežemo u cjelinu, Slovenija je mala država u kojoj živi puno Bosanaca (prema nekim komentarima ima ih čak više od Slovenaca), a stereotipni Slovenci su hladni, umišljeni, uštogljeni, povučeni, rezervirani i „malo škrti Janezi“ koji se prave velikim

Euroljanima i niječu zajedničke spona s Hrvatskom, odnosno ne vole Hrvate. Radišni su i borbeni, nisu jako lijepi, ali su ljubazni i jako dobri vozači, bahati su i imaju loš smisao za humor, uvijek sportski, sebični, zavidni seljaci koji slušaju narodnu muziku (harmonike) i skloni su prekomjernoj zabavi, a Slovenke su lake žene, što je popraćeno poznatom rečenicom »tako mlada, a već Slovenka«. Najčešće navedeni stereotipi bili su oni u svezi sa Slovenijom kao malom državom u kojoj živi puno Bosanaca, slijedi onaj o lakim ženama te o tome kako Slovenci ne vole Hrvate. Ostali su se pojavili samo nekoliko puta ili čak jednom.

Da bih dobila što bolji uvid u opću informiranost hrvatskog stanovništva o Sloveniji upitnik je sadržavao i pitanja u kojima se ispitanike moli da nabroje tri asocijacije koje povezuju s riječju Slovenija, tri poznata Slovenca i tri slovenske (kulturne, povijesne, prirodne...) znamenitosti. Općenito se može reći da su ispitanici nabrojali ono čime se u životu ili u svome radu susreću, a povezano je sa Slovenijom pa tako među asocijacijama prevladavaju osobine kojima su htjeli najbolje opisati Sloveniju (mala, lijepa, uređena, zelena zemlja, planine, susjedi, prijatelji, skijanje), njene prirodne i turističke znamenitosti (Triglav, Bled, Bohinj, Ljubljana, Postojna, Pohorje), poznate marke (Gorenje, Zlatarna Celje, Laško, Renault⁵); od poznatih glazbenih izvođača javlja se grupa Laibach; autohtona jela i slovenski prehrambeni proizvodi (prekmurska gibanica, (Laško) pivo, kranjska kobasica); zanimljivosti (ograničenje brzine, zanimljive vinjete), smiješne riječi (muditi⁶, joški), a od poznatih Slovenaca javlja se samo France Prešeren⁷. Oni koji sa Slovenijom nemaju kontakt nabrojali su općenite, stereotipne asocijacije (planine, skijanje, polka, harmonika, jodlanje, Janez, Mojca, Kekec).

---

5 Ispitanik je vjerojatno mislio na tvrtku Revoz koja proizvodi automobile za marku Renault.

6 Ako se ovaj glagol, koji inače znači *zadržavati se*; žuriti izgovori hrvatskim naglaskom time može dobiti drugo, pejorativno značenje.

7 Većina ispitanika je prezime Prešeren zabilježila pogrešno – bez posljednjeg –e- koje se na slovenskom izgovara kao poluglas. Budući da su među njima i studenti slovenistike odn. diplomirani slovenisti trebalo bi studente na nastavi više upozoravati na pismeni oblik imena. Također se javlja nekoliko varijanti njегоva osobnog imena (Franc, Francet).

Kategoriju poznatih Slovenaca popunio je najmanji broj ispitanika. Najčešće se pojavljuje najveći slovenski pjesnik France Prešeren, osim njega se s kulturnog područja spominju još Ivan Cankar i Primož Trubar – uz pretpostavku da se o njima učilo u školi i na fakultetu – te Boris Pahor, a od glumaca Ratko Polić, Milena Zupančič i Boris Cavazza. Uz Prešerna, najčešće se javljaju dva Janeza – pokojni predsjednik Republike Slovenije dr. Janez Drnovšek i Janez Janša. Od političara spominju se još Borut Pahor i Milan Kučan, od sportaša se najviše pojavljuje Tina Maze koja je uz Mateju Svet jedina više puta spomenuta Slovenka, uz njih se još javljaju Bojan Križaj i Zlatko Zahovič, od glazbenika Zoran Predin, Vlado Kreslin i već među asocijacijama više puta spomenuta grupa Laibach, a od ostalih još Slavoj Žižek i Marko Breclj. Među poznatim Slovencima javljaju se i likovi Martin Krpan i Kekec. Kod ispitanika koji su naveli samo jednu osobu to je najčešće bio Janez Janša, a odmah nakon njega i France Prešeren. Iz prikupljenih je podataka vidljivo da su ispitanici koji imaju kontakt sa Slovenijom naveli poznate Slovence koji su aktivni na njihovim interesnim područjima (npr. onaj tko prati sport nabrojao je sportaše, tko voli kazalište naveo je glumce...), a također je primjetan generacijski utjecaj (mlađi su ispitanici naveli osobe koje su svoju popularnost stekle posljednjih godina, dok su ispitanici iznad 40 godina naveli Slovence koji su svoj vrhunac postigli osamdesetih ili devedesetih godina poput Mateje Svet, Bojana Križaja, Milana Kučana i dr.).

Kao slovenske znamenitosti, ispitanici su naveli opće poznate slovenske prirodne ljepote koje su ujedno i turističke destinacije (Triglav, Bledsko jezero, Postojnska jama, rijeka Soča), gradove (Ljubljana, Maribor, Bled, Kranjska Gora, Postojna) i njihove znamenitosti (Ljubljanski zamak, Franjevačka crkva, Tromostovje), dok su se pojedinačno javile i manje poznate turističke znamenitosti (najstarija vinova loza, Kozlov rog) za što možemo pretpostaviti da se radi o destinacijama koje su ispitanici posjetili. Mlađi ispitanici navode i mjesta za zabavu (Kino Šiška, Hala Tivoli, Metelkova mesto) i festivale.

Za sve tri kategorije vrijedi da su odgovori po većini bili generalni na osnovi čega možemo zaključiti da prosječan hrvatski građanin o Sloveniji zna neke osnovne informacije, a o Slovincima zna koliko je naučio u školi ili na fakultetu (veći dio tih Slovenaca već je mrtav) ili čuo o njima na televiziji (političari i sportaši). Izuzetak su ispitanici koji su u Sloveniji, njenoj prirodi ili kulturi pronašli nešto što im se sviđa te su znali nabrojati specifičnije, ne toliko poznate zanimljivosti ili osobe.

Zaključak

Slovinci i Hrvati koji su se ulaskom u Europsku uniju, čime građani obje zemlje nisu najzadovoljniji, ponovo našli na istom, ovaj put europskom političkom prostoru, nastavljaju zajedničku suradnju koja je bila započeta još u nekim drugim vremenima. Osim dijela zajedničke prošlosti i geografske pozicije (susjedne zemlje) službeni jezik obje države pripada istoj, južnoslavenskoj jezičnoj porodici, zbog čega govorimo o srodnim jezicima. Srodnost može olakšati međusobnu komunikaciju, ali također može biti i razlog za zanemarivanje organiziranog učenja jezika susjeda ili za nekvalitetne prijevode i improvizaciju u komunikaciji. Veliki broj ispitanika razumije slovenski u tolikoj mjeri da se može sporazumjeti sa Slovincima, ali samo mali postotak ovaj jezik i govori. Najčešća komunikacija sa Slovincima je eksperiment u kojemu svatko govori svojim jezikom, odnosno slovenski se govornici pokušavaju približiti hrvatskima, a njihovo su poznavanje hrvatskoga ispitanici ocijenili kao dobro. Ispitanici smatraju da Slovinci bolje znaju hrvatski jezik, nego obrnuto, za što su zaslužne starije generacije koje su u školi učile srpskohrvatski pri čemu naglašavaju da je razumijevanje hrvatskog kod mlađih generacija u Sloveniji znatno slabije. Hrvatski građani koji govore slovenski ovaj su jezik naučili preko slovenskih TV programa ili organizirano na fakultetu. Najviše njih koji odlično razumiju i pričaju slovenski dolazi iz Primorsko-goranske županije. Činjenica koja raduje je da većina

ispitanika uz Slovence ne povezuje stereotipe što je, uz veoma pozitivne odgovore na ostala pitanja dobar pokazatelj da dugogodišnje političke manipulacije stanovništvom nisu postigle svoj uspjeh. Kao najpoznatije Slovence hrvatski stanovnici najčešće navode Franceta Prešerna, Janeza Janšu i dr. Janeza Drnovšeka, a od znamenitosti Triglav, Bled, Ljubljanu, Postojnu, Kranjsku Goru i Soču. Na osnovi odgovora i prikupljenih podataka možemo zaključiti da se usprkos susjedstvu i zajedničkom dijelu prošlosti poprilično loše poznajemo (treba uzeti u obzir da trećina ispitanika nije znala za nijednog poznatog Slovenca) te da bi vjerojatno više njih znalo prije nabrojati više znamenitosti npr. Njemačke ili Italije i više poznatih Nijemaca ili Talijana. Uz dobro poznavanje službenog jezika države, za efikasnu poslovnu, turističku, gospodarsku i dr. suradnju bitno je i poznavanje kulturnih, povijesnih, prirodnih i turističkih znamenitosti zemlje, a vrijedilo bi razmisliti o edukaciji javnosti o važnosti poznavanja jezika i ostalih popratnih grana čime će se i priznati uloga pojedinih struka.

NEIGHBOURS ABOUT NEIGHBOURS: BRAKING THE PERCEPTIONS AND STEREOTYPES

Summary

Slovenia and Croatia are two neighbouring countries that are closely related to each other. Due to the political situation, their relationship has further strengthened after the First World War. After the collapse of Yugoslavia in 1991 each of the republics followed their own path. Based on political influence and interests, economic and diplomatic conflicts provoked hatred among the people of these two nations. However, because of tourism and trade, some other economic branches turned to their neighbours for potential customers which led to close cooperation and more intensive interaction. With the Slovenia entering the European Union in 2004 and Croatia entering in 2013, the countries were brought together again, this time in an even larger conglomerate of states, nations, languages and cultures. Considering a long time that has passed since living in the same country, a question arises, how well do the Croatian residents know Slovenia, Slovenians, Slovene and vice versa?

This article presents the results of the first part of my research in which I used an anonymous online questionnaire to question the residents of Croatia, up to the age of 35, to find answers to the following questions: do they know the language of their neighbouring country, if the knowledge of the language seems important to them, why and in what fields of work, how much do they understand Slovenian or even speak the language and where have they learned it, whether they notice the difference in the Slovenian language spoken various regions; what do they associate Slovenia with and do they associate it and its

people with certain stereotypes; what is their opinion on the standard of living and economic development in Slovenia and Croatia before and after entering the European Union (which was presented to the people of both countries as the best option for improving their quality of life and as the only option for ending their the financial, moral, diplomatic, political (etc.) problems. The results of this research also break prejudice about how Slovenians think their knowledge of the Croatian language and situation is superior to Croatians' familiarity with Slovenian language, its people, history and political situation.

Literatura:

- Bugarski, Ranko. 2003. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Čigoja štampa XX vek.
- Čok, Lucija. 2005. »Posameznik in jezik v medkulturnem in jezikovnem stiku«. *Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstvenoraziskovalno središče, Založba Annales: 23-34.
- Gomboc, Simona. 2009. »Zmanjšati nestrpnost pomeni preseči predsodke«. *Panika: širimo psihološka obzorja* 14, 1: 36-38.
- Koren Miran, Šumi Irena i Polič, Vasilij. 2003. „Zgodbe o sosedovih kravah: slovenska diskriminacija drugih, drugačnih, bližnjih, bolj oddaljenih, na cesti, skozi politiko in zakone: kdo potem sploh še ostane? Politična elita brez vizije“. *Večer* 59, 124: 40-41.
- Kreft, Lev. 2004. „Nestrpnost in populistična politika“. *Dialogi* 40, ½: 43-46.
- Mikolič, Vesna. 2008. »Diskurzivna narava stereotipov in predsodkov ter soočanje z njimi v sodobni demokratični družbi«. *Jezik in slovstvo* 53, 1: 67-77.
- Požgaj-Hadži, Vesna. 2002. *Slovenščina in hrvščina v stiku / Slovenski i hrvatski u kontaktu*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske

fakultete.

- Požgaj-Hadži, Vesna i Balažić Bulc, Tatjana. 2011. »Drugi i »drugi«: stavovi prema govornicima različitih jezika u slovenskom društvu«. *Jezik u upotrebi = Language in use* (ur. V. Vasić). Beograd: Filološki fakultet Univerziteta: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, Novi Sad: Filozofski fakultet: 107-120.
- Ravter Nada, Leskošek Vesna, Kuhar Roman i Hanžek, Matjaž. 2005. „V politiki se nagrajuje nestrpnost: slovenska nestrpnost“. *7 dni* 54, 26: 6-8.
- Susič, Emidij. 1993. »Jezik, narodnost in tipologija mešanih zakonov«. *Jezik tako in drugače* (ur. I. Štrukelj). Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije: 99-110.
- Ule, Mirjana. 2005. »Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta«. *Mi in drugi. Nestrpnost na slovenskem* (ur. V. Leskošek). Ljubljana: Mirovni inštitut: 21-44.
- Zavašnik, Nina. 2013. »Stavovi Bošnjaka, Crnogoraca, Hrvata i Srba koji žive u Sloveniji prema reakcijama Slovenaca na njihovo znanje slovenskog jezika.« *Međunarodna studentska konferencija Jučer, danas, sutra – slavistika*, 9. –11. listopad 2013. (ur. K. Bobaš). Zagreb: Filozofski fakultet: 307–320.
- Zavašnik, Nina. 2014. »Jezikovni konflikt med rojenimi govornici slovenščine in priseljenci iz Bosne in Hercegovine, Črne Gore, Hrvaške in Srbije v Sloveniji.« *Zbornik študentske sekcije Slavističnega društva Slovenije*. 1. znanstveno srečanje doktorskih študentov, Ljubljana, 6. prosinac 2013. (ur. M. Agrež). Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije: 49–63.
- Zavašnik, Nina. 2014. »Što Slovincima smeta kada Bošnjaci, Crnogorci, Hrvati i Srbi pričaju na slovenskom.« *Konteksti I* (Prvi međunarodni interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka, 1. Prosinac 2012). Novi Sad: Filozofski fakultet: 55-67.

Rok Bozovičar
(rokbozovicar@gmail.com)

Filološka fakulteta
Univerza v Beogradu

REGIONALNA KOMPARATIVNA KNJIŽEVNOST IN KULTURNA MOBILNOST

V prispevku bom poskušal predstaviti nekaj izhodišč, s katerimi bi raziskovanje (predvsem regionalnega) literarnega polja lahko obravnavali skozi perspektivo (kulture) mobilnosti. Pri tem se ne opiram na jasno definiran pojem kulturne mobilnosti, ampak bolj na občutek oz. prepričanje, da so vzorci pomenov kulture le redko nepremični, stabilni ali fiksirani. Kulturna mobilnost torej zaobsega fluidnost, gibljivost, širino, ki je obenem, ne zgolj po občutku, tudi lastnost literarnega diskurza. V prispevku želim pokazati, da bi bilo tovrstno odprtost potrebno vključiti tudi v same raziskave književnosti – literarni diskurz (in polje) je del kulturne mobilnosti, kot je tudi (kulturna) mobilnost pomemben del literarnega diskurza (in polja). Prav tako se ne naslanjam na posebej določen koncept regionalne komparativne književnosti, a kljub temu bi z njegovo pomočjo želel (le) označiti polje, ki je širše od nacionalnega, hkrati pa manjše od globalnega. Slednje izhaja iz pomislekov o možnosti konceptualizacije literarne proizvodnje v terminih centra in periferije, tako kot v primeru teorije svetovnih sistemov oz. svetovne književnosti. Predpostavljam, da je vprašanje kulturne mobilnosti in književnosti v prvi vrsti potrebno razrešiti (in ti odgovori so vedno le začasni) na

teoretski ravni komparativne književnosti.

Poleg tega bi bilo potrebno omeniti, da se ne bom ukvarjal z institucionalnimi pogoji, legitimacijo in oblikovanjem študijskega programa, moja ambicija je precej skromnejša. Bolj kot za to mi gre za vzpostavitev dialoga, ki je seveda lahko vezan na institucionalne pogoje, vendar je odprt tudi za izmenjavo po drugih kanalih. Tako bi tematizacija kulturne mobilnosti in književnosti in njuna morebitna obravnava na znanstveni ravni v praksi oblikovala svojevrstni kraj srečanja, strukturno mesto stika.

V tekstu želim podati jasnejšo podobo kulturne mobilnosti, prav tako pa tudi zasnovo regionalne komparativne književnosti. Seveda z vsemi karakteristikami, ki jih nosita v naslovu, postavljena drug poleg drugega.

Kulturna mobilnost: kratek oris

Vsebina zbornika *Cultural Mobility: A Manifesto* (Stephen Greenblatt et al., 2009), na katerega se naslanja moj prispevek, je pravzaprav težko ulovljive narave. Po eni strani odkrito tematizira kulturno mobilnost, čeravno je ne definira, po drugi pa gre za praktično izpeljavo uporabe koncepta mobilnosti v različnih disciplinah. Je torej do neke mere teoretska opora in hkrati praktični prikaz »kulturne mobilnosti«. Kot tak se mi zdi zanimiv tudi/vsaj za premislek o mobilnosti v literarni vedi.

V uvodu zbornika Greenblatt zapiše nekaj splošnih ugotovitev o kontekstu preloma v zanimanju in metodah družbenih ved. Le-te Greenblatt datira v drugo polovico dvajsetega stoletja, ko naj bi družbene vede in humanistika »radostno razglasile« propad cele vrste tradicionalnih predvidevanj o kulturni identiteti – s tem misli predvsem na pojme celovitosti, teleološkega razvoja, evolucijskega napredka, etnične avtentičnosti itd. Tako se je odprl prostor za razvoj novih teorij hibridnosti in omrežij, za kompleksno analizo in raziskave tokov ljudi, dobrin, denarja in informacij v spreminjajočih se družbenih poljih. Vendar Greenblatt opozarja, da tekom novega stoletja vse bolj postaja

jasno, da smo se s tem, ko smo se poslovlili od močno varovanih meja nacionalnih držav in atavističnih verskih in etničnih identitet, naposled znašli pred globalno (politično) krajino, v kateri niti nacionalizem niti identitetna politika ne kažeta nobene želje po izginotju.⁸ Ob tej globalni unifikaciji in standardizaciji kultur (s pomočjo tehnologije, ekonomije, trgovine in političnih omrežij) presenetljivo doživljamo svojevrsten upor s strani nacionalnih držav – priča smo ponovnemu pojavu nacionalnega egoizma, re-nacionalizacije.⁹ Če so se starejša pojmovanja zakoreninjenosti, avtentičnosti in avtohtonosti zdela presežena, so nove teorije kreativnih križanj, prepletanj in mobilnosti »nasedle na skalah stvarnosti.«¹⁰

Svetovna ekonomija je seveda drastično preoblikovala podobo, a so sodobne raziskave s svojo vztrajnostjo in močjo le okrepile domnevo, da je izvorni pogoj v nespremenljivosti in skladnosti.¹¹

In kako na tej točki, ko se ne moremo »več vrniti v fantazijo, da so za desetimi gorami živele ustaljene, skladne in popolnoma integrirane nacionalne ali etnične skupnosti« (Greenblatt 2), napisati prepričljive in točne kulturne analize?

Prvi večji problem je verjetno v tem, da so uveljavljena analitična orodja za samoumevno vzela stabilnost kultur, ali pa vsaj implicitno domnevajo, da so bile v svojem izvornem (ali naravnem stanju, tj. pred prekinitvijo ali okužbo) kulture ustrezno »zakoreninjene v bogatem področju krvi in zemlje«, ter da so (bile) skoraj negibne. Tako se posamezne kulture pogosto časti zaradi njihove globine, avtentičnosti in celovitosti, medtem ko se druge kritizira zaradi plitkosti, dezorientiranosti/zmedenosti in nedoslednosti. Občutek »domačnosti« je pogosto nujni pogoj za robustno kulturno identiteto.¹²

Na tej podlagi Greenblatt upravičeno ugotavlja, da je v zadnjih dvajsetih letih veliko akademskih disciplin formalno sprejelo ideje »kulturne mobilnosti«, vendar se jih večinoma uporablja v omejenem pogledu: privilegirajo določene kraje in časovna obdobja, pomembne pojave vidijo v omejeni perspektivi,

8 Greenblatt 1.

9 Meyer-Kalkus 115; Kovač 2011, 83.

10 Greenblatt 1.

11 *Ibid.* 3.

12 Greenblatt 3.

medtem, ko v vseh drugih (alternativnih) kontekstih kulturne mobilnosti ostajajo osredotočeni na nespremenljivosti.¹³

Spremembe paradigme in integracija študijev kulturne mobilnosti v institucionalni sistem, predvsem v obliki kulturnih študij, je do določene mere vplivala tudi na raziskave, interesna področja in metode literarne vede, ki se ji bomo v povezavi s kulturno mobilnostjo posvetili v nadaljevanju.

Kulturna mobilnost in literarna veda

Ideja (kulturne) mobilnosti v literarni vedi seveda ni nekaj novega, dejstvo, da bi skozi perspektivo kulturne mobilnosti lahko obravnavali katerikoli kulturni fenomen oz. kulturno formo, je imelo svoj odmev tudi v študiju književnosti.

Eno izmed spoznanj literarne vede v duhu kulturne mobilnosti je, da nacionalna književnost ni nespremenljiva kulturno-zgodovinska tvorba, ampak predvsem dinamičen sistem odnosov v internacionalnem kontekstu,¹⁴ poleg tega sami simboli literarnih interpretativnih sistemov nikakor ne izhajajo izključno iz ene kulture in po pravilu prehajajo meje in krožijo na mednarodni ravni.¹⁵ Saj, kakor pravi Meyer-Kalkus, »ne samo, da so bile obstoječe literarne kulture odkrite in vključene v svetovno književnost preko prevodov, kritik in literarnih zgodovin, temveč so novi čezmejni proizvodni pogoji literature sami najprej ustvarili potrebo po nacionalni literarni tradiciji posamezne države. Po Goethejevi smrti so se nacionalne literarne kulture tako v Evropi kot po svetu pomnožile, od Balkana do Kube in Vietnama. Verjetno je najbolj zgovoren primer razvoja češke, slovenske, bolgarske in romunske književnosti v devetnajstem stoletju. *Pisatelji in filologi iz teh držav so razvili svoje lastne literarne jezike z zavestno zavrnitvijo dolgo prevladujoče zahodne evropske literature, tako da so tekmovali z literarno ponudbo svojih neposrednih sosedov.*« (Meyer-Kalkus 112–113;

---

13 *Ibid.* 3.

14 Brajović 17.

15 Meyer-Kalkus 119.

poudaril R.B.)

O slednjem bi se seveda dalo in moralo razpravljati in prav take poenostavljajoče sodbe bi morale spodbuditi h komparativnim pristopom v raziskavah književnosti. Obenem pa nam ta primer pravzaprav pokaže na pomanjkljivosti, t.i. »svetovne perspektive« pri obravnavi točno določene književnosti.¹⁶

Znašli smo se torej v medprostoru, kjer nas na eni strani omejujejo nacionalne meje, na drugi strani pa poenostavljenost »svetovne« perspektive.¹⁷ Skorajda na dlani se ob upoštevanju kulturne mobilnosti ponuja srednja pot, regionalna obravnava književnosti oz. regionalna komparativna književnost, ki prav tako ni neki *novum*. Ideje kulturne mobilnosti so v obliki regionalnih raziskav književnosti prisotne tudi v našem skupnem literarnem polju, kot zanimiva zgodovina poskusov mišljenja transnacionalne književnosti – od poskusa ustanovitve znanstvene organizacije za razvoj metodoloških preučevanj regionalne književnosti (*Komparativno proučevanje jugoslavenskih književnosti*),¹⁸ individualnih raziskovalnih dosežkov in razmišljanj o regionalni književni komparatistiki ali južni slavistiki (npr. Zvonko Kovač, Tihomir Brajović),¹⁹ občasnih tematskih periodik (*Sarajevske sveske*),²⁰ pa vse do nedavnih sodobnih poskusov bilateralnih srečanj in regionalnih študentskih konferenc.

Vzporedno s sprejetjem idej kulturne mobilnosti v družbene in humanistične

---

16 Prim. Kovač 2011, 85.

V zadnjih desetletjih je bil v literarni vedi populariziran pojem svetovne književnosti, a to ni mesto, kjer bi se lahko problemu podrobneje posvetili. O svetovni književnosti prim. Franco Moretti, Gayatri Spivak, Pascale Casanova, David Damrosch, Theo D'haen (in seveda še mnogi drugi), zborniki *Comparative Literature in an Age of Globalisation*, *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, v naši regiji *Proučevanje opšte književnosti danes*, *Svetovne književnosti in obrobja*.

17 To kaže na povezanost in skupne točke literarne vede s samim odprtjem humanističnih in družboslovnih znanosti v drugi polovici 20. stoletja, o katerih smo fragmentarno že govorili.

18 Konference in zborniki znanstvene konference v letih 1983, 1987, 1988 in 1991.

19 Zvonko Kovač: *Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti*, *Međuknjiževna tumačenja*, *Međuknjiževne rasprave*; Tihomir Brajović: *Fikcija i moć*, *Komparativni identiteti*.

20 Predvsem številki 32–33 (2011) in 33–35 (2011).

vede se je torej literarna veda odprla za komparativni in regionalni pristop.²¹ S podobno omejenim rezultatom seveda. Sicer so se (vsaj začasno) oblikovale nekatere (zgoraj omenjene) platforme in omrežja (konference, časopisi), teoretske debate, ki pa so v svojem teoretskem govoru uspele razkriti, da se primerjalna literarna veda toliko izogiba regionalnosti, kolikor se slavistika izogiba komparativnosti, sicer ne toliko v teoriji kot v praksi.²²

Tega po mojem mnenju ne bo spremenila niti menjava generacij, ki jo napoveduje Zoran Milutinović v pogovoru z Andreo Lešić – pojav nove generacije literarnih kritikov, ki bi jim bilo zanimivo obravnavati literarni fenomen na prostoru, ki je širši od njihove lokalne (nacionalne) sredine.²³ Problem pravzaprav sploh ni generacijski in kot smo videli še manj v pomanjkanju zanimanja. Seveda obstaja širše družbeno protislovje zavzetja vodilnih struktur, tega se ob očitnih problemih mlajših generacij ne da zanikati, vendar se rešitev problema ne skriva v zamenjavi akterjev na položaju, saj sama strukturna oz. sistemska mobilnost ne bi spremenila osnovnega funkcioniranja tega sistema. Potrebna bi bila modifikacija samega diskurza o regionalni komparativni književnosti, ki bi po eni strani vzpostavila približno enotna metodološko-teoretična izhodišča in praktična pričakovanja, po drugi strani pa še bolj eksplicitno temeljila v kulturni mobilnosti.

V smislu vsega povedanega bi bila regionalna komparativna književnost razumljena kot jasen odgovor na svetovne/globalne apropiacije književnosti in njene toge nacionalne zamejitve. Njena posebnost bi bila ravno v preseganju nacionalnega in iskanju bogatejšega pomena skozi interaktivno perspektivo kulturne mobilnosti na regionalnem literarnem polju.²⁴ Splošneje rečeno, kulturna mobilnost v literarni vedi se zavzema, da skupnega (evropskega?) bivanja ne bi vzpostavljali na temelju neke enotne (evropske?) kulture, marveč iz odprtega medkulturnega srečevanje in sporazumevanja, podprtega z epistemološko razdelavo in raziskavo materialistične konceptualizacije pogojev možnosti. Hkrati pa, kot praktični primer, priča o tem, da je za razbitje modernistično, centralizirano zasnovane literarne vede, in ne samo

21 Kovač 2001, 90.

22 Brajović 20, 22.

23 Milutinović 224.

24 Brajović 69–70; Kovač 2001, 101; 2011, 86.

za deklarativno stremljenje k odprtosti in kulturni mobilnosti, potrebna vzpostavitev platforme, kjer bi bila migracija in pretok literarnega diskurza (med centrom in periferijo) mogoča v vseh smereh – kulturno mobilnost in regionalno komparativno književnost namreč poleg povedanega povezuje tudi internacionalna zasnova – vendar ali internacionalnost pojmov vodi do njihovega internacionalnega gibanja?

Digresija – beg možganov in »slovenstvo«

Preden podam predlog oz. model za večjo vključitev študija mobilnosti v prakso regionalne komparativne književnosti, se bom na kratko posvetil pomenljivemu primeru, ki (kulturno) mobilnost dojema in prikazuje kot grožnjo oz. silo, s katero se tradicije, rituali, izrazi in prepričanja, decentrirajo, stanjšajo, dekontekstualizirajo, skratka izgubijo.²⁵ Gre za plakate z naslovom »Beg možganov«, oglaševalske agencije Publicis, ki smo jo lahko videli po Sloveniji v letu 2013/14.

Prvi plakat (Slika 1) v slogu Toulouse-Lautreca prikazuje Franceta Prešerna, največjega slovenskega pesnika, z naslednjima verzoma:

»Od nekdamj lepé so Parižanke slovele,
al' lepše od Louise bilo ni nobene.«

Drugi plakat (Slika 2) se poslužuje aluzije na delo Egona Schieleja in reprezentira Ivana Cankarja z naslednjim stavkom:

»Mati, podaljšan macchiato bi.«

Zadnji v seriji plakatov »Beg možganov« je Srečko Kosovel (Slika 3), reproduciran na način Andyja Warhola, s priredbo njegovega najslavnejšim fragmenta Konsa 5:

»Bullshit = zlato
in zlato = bullshit.«

---

25 Greenblatt 252.

Kaj nam ti plakati govorijo skozi perspektivo kulturne mobilnosti? Da beg možganov več kot očitno predstavlja grožnjo za slovensko kulturno tradicijo. Kot je razbrati iz navedenih, prirejenih verzov in stavka, bi slovenska kulturna zapuščina utrpela neizmerno škodo – v slovensko literarno zgodovino se ne bi vpisala Urška, temveč Louisa, ideal lepote bi predstavljale Parižanke, namesto kave, bi pili macchiato itd. Povzeto v *mottu* vseh treh plakatov: »Kdo bi ustvarjal slovensko zgodovino, če bi odšli najboljši?«

Plakati so po mojem mnenju problematični zaradi mnogih stvari, a naj izpostavim le nekatere pomisleke.

1. Plakati se v resnici ne dotaknejo sodobnega fenomena in problematike bega možganov – kaj so razlogi bega možganov, v kakšnih oblikah itd.?
2. Posledice bega možganov predstavljajo na ogrožajoč, (pre) poenostavljen in naiven način – na kakšen način je pravzaprav prizadeta slovenska (kulturna) zgodovina?
3. Učinkujejo kot poziv k re-nacionalizaciji, a pri tem zanemarijo povezanost z globalnimi ekonomsko-političnimi procesi.
4. Očiten je anahronizem.
5. Implicitno podložena ideja »slovenstva«, ki jo oblikujejo »avtoritete narodne identitete«. Problematično je, da je stabilnost kultur vzeta za samoumevno.
6. Ali ni študij na Dunaju (Prešeren, Cankar) primer bega možganov?
7. Ali se niso ravno na podlagi kulturne mobilnosti (pretoka idej) in medkulturnega dialoga oblikovala Prešernova, Cankarjeva in Kosovelova literarna dela?
8. Morda pa bi morali v teh plakatih videti subverzivno gesto, saj tudi sami na ravni forme in oblikovnega stila, sloga plakata stopajo v dialog z zgodovino umetnosti in plakata – sami plakati so praktični prikaz kulturne mobilnosti na ravni ideje.

Če povzamem bistvo te kratke praktične digresije, s katero sem želel

pokazati možnosti uporabe koncepta (kulturne) mobilnosti, in ki je hkrati izhodišče zasnove regionalne komparativne književnosti – v njenem okviru bi bilo potrebno premisliti temeljne predpostavke kulture v dobi globalne mobilnosti. Izkazalo se je tudi, da bi morali vedno znova oblikovati načine razumevanja dialektike kulturne vztrajnosti (tradicija) in spremembe (mobilnost) – ta dialektika ni samo funkcija zmagovitega kapitalizma, proste trgovine in globalizacije, ampak je, kot smo videli, precej starejši fenomen.²⁶ Kako bi sicer lahko Prešeren, Kosovel in Cankar imeli kaj z begom možganov?

Regionalna komparativna književnost – zasnova

Na tej podlagi je naloga regionalne komparativne književnosti preučiti različne oblike so-pojavitve globalne literarne komunikacije in nacionalne literature, saj raziskave nacionalnih literatur istočasno pomenijo raziskave regionalnih (južnoslovanska, zahodnobalkanska, srednjeevropska), kontinentalne (evropska) in nenazadnje svetovne književnosti. S poudarkom na regionalnem področju delovanja, vsak tak vidik ne bi bil samo dodatek k že obstoječi in pretežno nacionalni literarni kulturni zapuščini, ampak nekaj drugega, kar bi spremenilo posameznikovo perspektivo o tem, kar je bilo poprej zanj domač teritorij.²⁷

Fokus regionalne komparativne književnosti bi temeljil na upoštevanju dognanj kulturne mobilnosti, vendar ne samo na obdobjih, v katerih je literatura služila kot sredstvo za prebujanje nacionalne zavesti. Čeprav vznik in individualizacija prav tako predstavljata mobilni moment številnih evropskih literarnih kultur, bi morali vključiti tudi raziskave predhodnih obdobj in daljše priprave dejanskega oblikovanja nacionalne literature.²⁸ Na ta način bi regionalna komparativna književnost pomagala spremeniti naš pogled na preteklost in bi se obenem odzivala na probleme sedanjosti, ki se tudi sama konstantno spreminja – v tem pogledu odgovarja pojavu, ki

---

26 Greenblatt 2.

27 Meyer-Kalkus 113–114.

28 *Ibid.* 114.

ga ni mogoče zamejiti z izrazi nacionalne in svetovne literature.²⁹

Ob upoštevanju kulturne mobilnosti kot izhodiščnega principa pri zasnovi regionalne komparativne književnosti so se, zaradi jasnejših metodoloških ciljev, oblikovala tri prioriteta področja raziskav regionalne komparativne književnosti oz. njena področja zanimanja, ki zadevajo samo kulturno mobilnost:³⁰

- vloga kulturne mobilnosti v regionalnih odnosih
- jezik, tradicija in politični (družbeni, kulturni) kontekst kot koordinate kulturne mobilnosti v regionalni komparativni književnosti
- specifična naloga literarne vede v kulturni mobilnosti

Medtem, ko je prvo polje raziskav s samo regionalno komparativno književnostjo povezano zgolj posredno, pa glavni vsebinski delež gotovo nosijo raziskave procesa reinterpretacije tradicije, vloge jezika ter političnih in družbenih odnosov moči določenega trenutka. Ti trije dejavniki v raziskavah regionalne komparativne književnosti nikakor ne bi smeli biti spregledani ali trivializirani.³¹

Tretje interesno področje regionalne komparativne književnosti pa je pravzaprav samorefleksivno. Perspektiva kulturne mobilnosti nastavi zrcalo literarni vedi in jo vpraša po njenem doprinosu h kulturni mobilnosti, na ta način se bo sočasno z razjasnitvijo vloge kulturne mobilnosti v literarnem diskurzu pokazala tudi vloga literarnega diskurza v kulturni mobilnosti.

Vsako posamezno področje raziskav, ki so vsa zastavljena dokaj široko, bi bilo smotno kanalizirati s štirimi vrstami ali stopnjami analize kulturne mobilnosti v okviru regionalne komparativne književnosti. Analiza pogojev gibanja v vseh štirih predlaganih točkah bi lahko potekala tako na zunajbesedilni kot tudi znotrajbesedilni ravni.³²

---

29 *Ibid.* 115.

30 *Ibid.* 115.

31 Meyer-Kalkus 118.

32 Navezujem se na pet Greenblattovih točk za študij mobilnosti, str. 250–253.

Prvič, (kulturno) mobilnost bi morali razumeti v strogo dobesednem smislu, kar v nadaljevanju vodi do lažjega razumevanje metaforičnih gibanj. Od fizičnih, infrastrukturnih in institucionalnih materialnih pogojev, do razmerja med notranjostjo in zunanostjo, centrom in periferijo ...

Drugič, skozi perspektivo (kulturne) mobilnosti bi regionalna komparativna književnost morala osvetliti gibanja ljudi, objektov, podob, pa tudi tekstov in idej. Kako so oblikovane migracijske poti – nekatera izmed teh gibanj so vidna, druga skrita (nezavedno, cenzura, represija), tretja omejena in pod vtisom napetost med individualnimi željami in strukturnimi omejitvami.

Tretjič, uporaba (kulturne) mobilnosti bi regionalni komparativni književnosti pomagala pri identifikaciji in analizi »krajev srečanja«, kjer se izmenjujejo kulturne dobrine. Različne družbe na različne načine oblikujejo ta mesta, določeni kraji so karakteristično ločeni od interkulturnih stikov, drugi so namenoma odprti in brez pravil, ki pa drugod zavirajo izmenjavo. Pri tem imajo pomembno vlogo akterji (regionalnega) literarnega polja in njegove institucije, oboje (in njihovo razmerje) pa bi bilo prav tako potrebno ustrezno razjasniti.

Četrtič, s pomočjo (kulturne) mobilnosti bi bila regionalna komparativna književnost skorajda primorana analizirati občutek »zakoreninjenosti«. Paradoks je tu le navidezen, saj je mobilnost nemogoče razumeti brez vpogleda v moč in pomen tistega, kar se zdi omejeno in statično.

S predstavljeno predlagano metodološko agendo oblikovana regionalna komparativna književnost bi v posameznih raziskavah kontekstualizirala svoj subjekt, ga postavila znotraj zgodovinskega in družbenega okolja in pokazala njegove funkcije in pomene, še posebej (kulturne) mobilnost znotraj konteksta jezika, politične sfere in tradicije.³³

Zaključek

V zaključku zbornika Greenblatt pravi, nadvse primerno tudi za zaključek mojega prispevka, da so kulture skoraj vedno razumljene, ne kot mobilne

ali globalne ali celo pomešane, ampak kot lokalne. Celo samozavedujoči poskusi kot npr. tale esej se pokažejo presenetljivo oviti v določeno obdobje in lokalno kulturo. In dejstvo, da so te lokalne kulture dejansko lahko nedavne formacije, zgrajene iz elementov, ki jih predhodne generacije ne bi prepoznale, ne spremeni veliko. Zagotovo, ena karakterističnih moči kulture je zmožnost, da skrije mobilnost, ki je njen nujni pogoj. In raziskave regionalne komparativne književnosti v okviru kulturne mobilnosti (ali pa obratno), ki ignorirajo privlačnost (in občasno ujetost) trdne zakoreninjenosti, preprosto zgrešijo bistvo. Teorija in deskriptivna praksa morata razumeti, kako hitro se vzpostavi ta pogost smisel lokalnega in kako, tudi v primeru, da je relativno nedavno in mešanega izvora, močan odpor izzove sprememba lokalnega.³⁴

Tekst oz. reprezentacija kot poskus modifikacije samega diskurza o regionalni komparativni književnosti po eni strani predstavlja sistem približno enotnih metodološko-teoretičnih izhodišč, ki eksplicitneje temeljijo v kulturni mobilnosti, po drugi strani pa mu manjka praktičnih pričakovanj in izpeljave. Čeprav sem na začetku predpostavljal drugače, je po mojem prepričanju nelagodje povezano s še vedno ne povsem jasnim konceptom kulturne mobilnosti.

Zato pa je toliko bolj jasna in stvarna performativna konstitucija našega »kraja srečanja«, skozi dialog se je, upajmo, da ne samo začasno, oblikovalo strukturno mesto stika naših lokalnih kultur.

Literatura

- BRAJOVIĆ, Tihomir. *Komparativni identiteti: Srpska književnost između evropskog i južnoslovenskog konteksta*. Beograd: Službeni glasnik, 2012.
- FIŠER, Ernest i Franjo Grčević (ed.). *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti* (1). Zagreb-Varaždin: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, časopis Gesta, 1983.

---

34 Greenblatt 252–253.

- FIŠER, Ernest i Franjo Grčević (ed.). Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti (2). Zagreb-Varaždin: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, časopis Gesta, 1987.
- FIŠER, Ernest i Franjo Grčević (ed.). Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti (3). Zagreb-Varaždin: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, časopis Gesta, 1988.
- FIŠER, Ernest i Franjo Grčević (ed.). Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti (4). Zagreb-Varaždin: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, časopis Gesta, 1991.
- GREENBLATT, Stephen et al (ed.). *Cultural Mobility: A Manifesto*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- GREENBLATT, Stephen. »A Mobility Studies Manifesto«. V: *Cultural Mobility: A Manifesto*, ed. Stephen Greenblatt et al. Cambridge: Cambridge University Press, 2009: str. 250–253.
- KOVAČ, Zvonko. *Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 2001.
- KOVAČ, Zvonko. *Međuknjiževna tumačenja*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, 2005.
- KOVAČ, Zvonko. *Međuknjiževne rasprave: poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti*. Beograd: Službeni glasnik, 2011.
- KOVAČ, Zvonko. »Slavistika vs regionalna književna komparatistika«. *Sarajevske sveske*, št. 32–33 (2011): str. 77–92.
- MEYER-KALKUS, Reinhard. »World Literatur Beyond Goethe«. V: *Cultural Mobility: A Manifesto*. ed. Stephen Greenblatt et al. Cambridge: Cambridge University Press, 2009: str. 96–121.
- MILUTINOVIĆ, Zoran i Andrea Lešić. »Disciplina ili interdisciplinarnost«. *Sarajevske sveske*, št. 34–35 (2011): str. 221–230.

Priloge

Slika 1: France Prešeren

Slika 2 : Ivan Cankar

"**MATI,**
PODALJŠAN
MACCHIATO
BI.

BES

1992
mss

Slika 3: Srečko Kosovel

BULLSHIT = ZLATO
IN ZLATO JE BULLSHIT.

Srečko Kosovel

KDO BI USTVARJAL SLOVENSKO ZGODOVINO, ČE BI OOŠLI NAJBOLJŠI?

Šime Vučetić, univ. spec. oec.
(sime.vucetic4@gmail.com)

Ekonomski fakultet
Sveučilište u Rijeci

mr. sc. Marko Šundov, dipl.ing.
(marko.sundov@stano-uprava.hr)

Ekonomski fakultet
Sveučilište u Rijeci

ANALIZA UPOTREBE SLAVENSKIH JEZIKA NA SLUŽBENIM MREŽNIM STRANICAMA ŽUPANIJSKIH TURISTIČKIH ZAJEDNICA REPUBLIKE HRVATSKE

Sažetak

O važnosti znanja stranih jezika za turizam nije potrebno pretjerano raspravljati zbog njegove važnosti za funkcioniranje turizma. U hrvatskom turizmu u prvom redu su to engleski, njemački i talijanski jezik, dok se ostali jezici smatraju „manje važnima“ za turizam i su nepravedno stavljeni u podređeni položaj iako velik broj turista koji govore određenim slavenskim jezicima sudjeluje u strukturi ukupnog broja dolazaka u hrvatskom turizmu. Ovaj rad bavi se analizom upotrebe slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica u Republici Hrvatskoj. Cilj je ovog rada pokazati važnost upotrebe slavenskih jezika u hrvatskom turizmu na konkretnom primjeru analize odnosa broja dolazaka gostiju iz određenih država u kojima je slavenski jezik glavni te ih usporediti sa korištenjem slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica u Hrvatskoj.

Ključne riječi: turizam, slavenski jezici, turističke zajednice, službene mrežne stranice

ANALYSIS OF THE USE OF SLAVIC LANGUAGES ON THE COUNTY TOURISM BOARD OFFICIAL WEBSITES OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Abstract

The importance of knowing foreign languages in tourism does not require a thorough discussion because of its wide known significance for that economic branch. For Croatian tourism those are primarily English, German and Italian language, while other languages are considered to be of lesser importance for tourism and are unjustifiably put in the subordinate position, even though tourists who speak a certain Slavic language make a large percentage of the total number of arrivals in Croatian tourism. This paper will analyse the use of Slavic languages on the official websites of County Tourism Boards in the Republic of Croatia. The aim of this paper is to show the importance of the use of Slavic languages in Croatian tourism through an analysis of the number of tourist arrivals from certain countries where Slavic is the official language in relation the use of Slavic languages on the official web sites of the County Tourism Board in Croatia.

Key words: tourism, Slavic languages, tourist boards, official websites

Uvod

Budući da je komunikacija na stranom jeziku zajednička polazišna točka svih profila ugostiteljsko-turističkih djelatnika, postavljena je radna hipoteza ovog rada koja glasi: *„Kvalitativnom analizom mrežnih stranica moguće je dokazati da su slavenski jezici u upotrebi slabo zastupljeni*

na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica Republike Hrvatske". Navedena će se hipoteza dokazati analizom upotrebe odabranih slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica Republike Hrvatske i njihovom usporedbom sa brojem dolazaka gostiju iz odabranih slavenskih zemalja u Republiku Hrvatsku.

Značaj stranih jezika za funkcioniranje turizma

Neovisno o tome koliko je stara latinska izreka: „Koliko jezika znaš, toliko vrijediš“, uvijek nas podsjeti na to da je upravo znanje stranih jezika na vrhu društvenih vrijednosti čovjeka. Potrebu učenja i poznavanja stranih jezika u turizmu nemaju isključivo „mali narodi“ čiji jezik aktivno govori manja skupina ljudi, već i zemlje čiji jezici spadaju u tzv. velike svjetske jezike. Budući da je turizam kao gospodarska aktivnost okrenut u pravilu ka inozemnom tržištu, osnovna i temeljna pretpostavka za kvalitetnu komunikaciju u turizmu je prije svega poznavanje stranih jezika, i to po mogućnosti više njih. Nije važno radi li se o pismenoj ili usmenoj komunikaciji, jer se u oba slučaja kod gostiju stvara ukupna predodžba i doživljaj o turističkoj destinaciji, odnosno samom ugostiteljskom objektu koji turist posjećuje. Ukoliko davatelj turističke usluge ovoj vrsti komunikacije ne pridaje veliki značaj ili je zanemaruje, moguće je da neće znati ili razumjeti pružiti kvalitetnu uslugu, a rezultat toga biti će nezadovoljan gost, što na kraju dovodi do loše reputacije te u konačnici i do manjka ukupnih prihoda.

Da bi komunikacija u turizmu bila uspješna, nije dovoljno da strane jezike znaju samo turistički radnici. U jednom turističkom mjestu sa gostom komunicira čitava populacija – od zaposlenih u prometu, trgovini i zdravstvu do građana koji s turistima komuniciraju pružajući

im razne usluge ili kao prolaznici koji im daju informacije, odnosno pomažu u snalaženju u mjestu odmora. Zemlje koje u turizmu vide okosnicu gospodarskog razvoja trebale bi, imajući u vidu značaj komunikacije u ovoj djelatnosti, učenje stranih jezika fokusirati ne samo u školskom programu, već organizirati široke akcije među populacijom sa ciljem da se barem može uspostaviti elementarna komunikacija sa turistima. Turistički radnici bi strane jezike trebali svladati što je moguće bolje, osobito oni kojima je komunikacija s gostom sastavni dio posla (recepционер, domaćica, konobari, vodiči, rukovoditelji hotelskih objekata, zaposleni u agencijama, komercijalama, itd.).³⁵

Podjela slavenskih jezika na tri glavne skupine

Istražujući slavenske jezike, jedno od osnovnih pitanja koja si istraživači postavljaju jest jesu li današnji odnosi među jezicima (bližim ili daljim) postojali uvijek ili su, s obzirom na jezičnu evoluciju, u prošlosti bili drugačiji nego danas.³⁶ Slavenski jezici su skupina indoeuropskih jezika i njima govore slavenski narodi u srednjoj, jugoistočnoj i istočnoj Europi.³⁷ Danas su slavenski jezici, s više od 280 milijuna govornika, peta po veličini jezična skupina u svijetu. Tradicionalno se dijele na tri skupine: istočnoslavenski, zapadnoslavenski i južnoslavenski.³⁸ U zapadnoslavensku³⁹ skupinu spadaju: češki, slovački, poljski, a uz njih i kašupski, slovinski i polapski te lužičkosrpski (gornjolužičkosrpski i donjolužičkosrpski). Istočnoslavensku skupinu čine⁴⁰: ruski, ukrajinski, bjeloruski i rusinski, dok se u južnoslavensku⁴¹ skupinu uz izumrli staroslavenski ubrajaju i slovenski,

---

35 Blažević, N.: Strani jezici i turizam, Turizam 1, Zagreb, 1991., str. 13 – 20.

36 Moguš, M.: Fonološki razvoj hrvatskoga jezika. Matica Hrvatska, Zagreb, 1971.

37 Hrvatska enciklopedija 10 (SI- PO), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2008., str. 9.

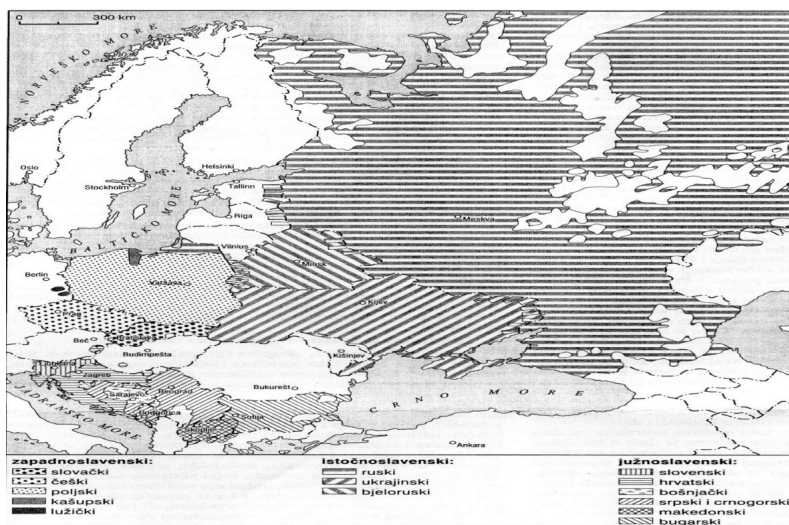
38 Mihaljević, M.: Slavenska poredbena gramatika, I. Dio, Uvod i fonologija, Školska knjiga, Zagreb, 2002., str. 65.

39 Mihaljević, M.: op. cit., str. 69.

40 Rehder, P. i ur.: Uvod u slavenske jezike, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, 2011., str. 31.

41 Rehder, P. i ur.: op. cit., str. 31.

hrvatski, srpski, makedonski, bugarski i bošnjački,⁴² a u jednoj je podjeli zasebno naglašen i crnogorski jezik.⁴³

Slika 1.: Kartografski prikaz podjele slavenskih jezika

Izvor: Hrvatska enciklopedija 10 (SI-TO), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2008., str. 10.

Ovaj će se rad usredotočiti na pet slavenskih jezika koji su izabrani iz svake od tri glavne skupine slavenskih jezika. Za ovo istraživanje odabrani su: slovenski, poljski, slovački, češki i ruski jezik jer velik postotak od broja ukupnih dolazaka turista koji dolaze u Republiku Hrvatsku čine turisti čiji je jedan od prethodno navedenih jezika materinji jezik. Zato je i zanimljiva usporedba upotrebe odabranih slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica u Hrvatskoj sa brojem dolazaka turista iz zemalja

42 Hrvatska enciklopedija 10 (SI- PO), op. cit., str. 9.

43 Hrvatska enciklopedija 10 (SI- PO), op. cit., str. 9.

u kojima su navedeni jezici službeni što ukazuje na trend praćenja dolazaka turista te brige o turistima sa navedenog govornog područja, prije svega sa turističko-komunikacijskog aspekta pružanja brze, točne i kvalitetne informacije na njihovom materinjem jeziku.

Službene mrežne stranice turističkih zajednica u funkciji Hrvatskog turizma

Poznato je da informatičke tehnologije danas mijenjaju svijet neusporedivo više nego što je to većina ljudi očekivala. Pažljive analize pokazale su da je glavni razlog inventivnost i upornost osoba i tvrtki koje su smišljale nova rješenja i nove primjene te ih onda nudile tržištu, a ne težnja i nastojanje da se zadovolje neke prepoznate i već postojeće potrebe tržišta, posebno na području razvoja i primjene informacijskih sustava.⁴⁴ Internet se više ne smatra prolaznim hirom i postaje, željeli mi to ili ne, sastavnim djelom našeg života. Virtualni svijet, iz čudnovate igračke sveučilištaraca i vladinih istraživača, pretvorio se u prijeko potrebno područje za poslovni svijet. Potrošači očekuju adrese internetskih stranica i elektroničke pošte za sve: od ambalaže do športske opreme, svih vrsta tvrtki i trgovina, svih kompanija i organizacija koje su dovoljno velike da posjeduju posjetnice i telefon. Putničke kompanije i prijevoznici među prvima su iskoristili fleksibilnost i široku dostupnost interneta. Hotelijersko-ugostiteljska industrija najprije se razvila među putničkim agencijama i prijevoznicima, a sada otvara neke od najprivlačnijih, najpraktičnijih i najinformativnijih stranica na internetu.⁴⁵ Internet, popularno nazvan „mreža svih mreža“, preko svojih mnogobrojnih servisa zapravo pruža turističko-ugostiteljskim subjektima neke potpuno nove konkurentske mogućnosti i prilike na današnjem turbulentnom turističkom tržištu. Naime, tijekom posljednja dva desetljeća u turizmu, kao globalnoj

---

44 Srića, V. i suradnici: Menadžerska informatika, M.E.P. Consult, Delfin, HIT A Poslovna akademija, Zagreb, 1999., poglavlje 12.1.

45 Cox, B., Koelzer, W.: Internet marketing za hotele restorane i turizam, M Plus, Zagreb, 2005., str. 1

industriji svijeta, dogodila se snažna internacionalizacija samog turističkog tržišta, a posljedica toga je fluktuacija novih i postojećih konkurenata na samom tržištu. Jedan od ključnih razloga je snažan i nagli rast interneta kao medija koji nudi trenutačan i uvijek otvoren pristup informacijama u cijelom svijetu, dakle bilo gdje i u bilo kojem trenutku.

Sagledavajući hrvatsku internetsku scenu Ružić (2003) razlikuje sljedeće vrste turističkih mrežnih stranica ili kako on navodi turističkih site-ova⁴⁶:

- Kompanijske stranice (hotelski, turistički, restoranski, putnički i sl.)
- Rezervacijske stranice (transformirani tradicionalni rezervacijski sustavi rezervacijske sustave hotelskih lanaca, rezervacijske sustave pojedinog hotela ili tvrtke, rezervacijske servise)
- Destinacijski turističke stranice (web site-ovi turističkih zajednica mjesta, općina, gradova, županija, regija)
- Turističke mega stranice
- Turistički pretraživači i katalozi informacija
- Turistički informacijski servisi

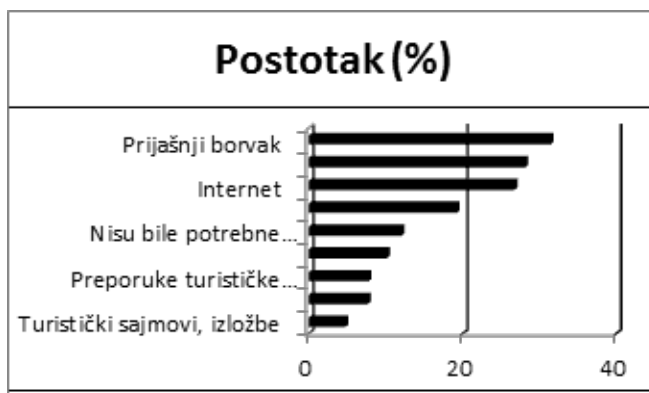
Obzirom na uobičajena obilježja, internet u znatnoj mjeri utječe na primarne aktivnosti odabira vrijednosti. Pri tome zasigurno treba razlikovati tradicionalne od elektroničkih vidova uslužnih djelatnosti.⁴⁷ Sljedeći grafički prikaz nam pokazuje važnost internetskih stranica u turizmu. Iz njega je vidljivo da je postotak turista od skoro 27 % koji su kao izvor informacija koristili internet potiče na razmišljanje o tome

⁴⁶ Ružić, D.: e-Marketing, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003., str. 291.

⁴⁷ Spremić, M.: Menadžment i elektroničko poslovanje, Narodne Novine d.d., Zagreb, 2004., str. 258.

da se naš koncept privlačenja i informiranja turista i promocije našeg turizma definitivno mora mijenjati. Treba naglasiti da su ovi kao i ostali podaci vezani uz TOMAS istraživanje o stavovima i potrošnji turista iz 2010. te do zaključivanja ovog rada nisu bili dostupni svježi podaci TOMAS istraživanja od ovog ljeta 2014., pa smo u tom pogledu ostali uskraćeni za recentne podatke.

Graf. 1. Izvor informacija prilikom dolazaka turista u Republiku Hrvatsku

Izvor: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS, 2010.

Sljedeća tablica pokazuje važnost postojanja i kontinuiranog unapređivanja sadržaja mrežnih stranica turističkih zajednica županija u Hrvatskoj jer postotak od 42% pokazuje upravo da su službene mrežne stranice turističkih zajednica vodeće pri njihovom korištenju za informacije o odabiru destinacije. To je još jedan pokazatelj da je internet nezaobilazan medij prilikom komuniciranja i privlačenja turista u Republiku Hrvatsku.

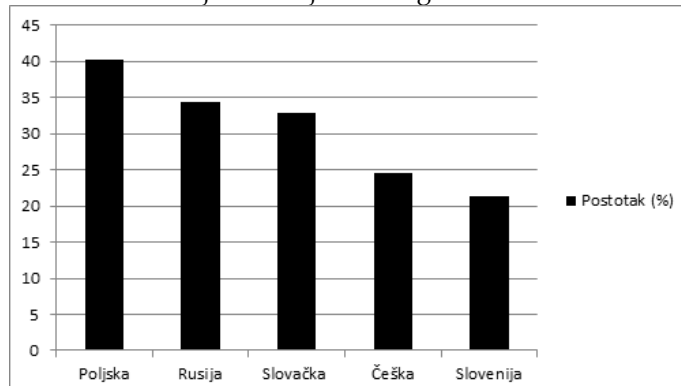
Tablica 1. Izvor informacija turista prema vrstama internet stranica

Izvor informacija	Postotak (%)
Stranice TZ (regionalna, regionalne, lokalne)	42,0
Stranice smještajnih objekata	41,5
„Online“ turističke agencije (OTA)	35,4
Društvene mreže	30,1

Izvor.: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS, 2010.

Na sljedećem grafičkom prikazu vidi se važnost interneta kao izvora informacija u zemljama koje su obuhvaćene ovim istraživanjem, odnosno koliki je postotak korištenja interneta u Češkoj, Poljskoj, Sloveniji, Slovačkoj i Rusiji kada se njihovi turisti žele informirati o određenoj destinaciji u koju žele otputovati. Iz sljedećeg grafa vidljivo je da Poljaci, Rusi i Slovaci imaju vrlo visok postotak, Česi nešto niži dok Slovenci imaju najmanji što se može objasniti činjenicom da smo susjedne zemlje i da dijelimo zajedničku povijest pa im nije potrebno puno istraživati o Hrvatskoj jer im je jako dobro poznata.

Graf 2.: Prikaz korištenja interneta kao glavnog izvora informacija u zemljama ovog istraživanja

Izvor.: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS, 2010.

Kod stvaranja novih vrijednosti u uslužnim djelatnostima kao što su ugostiteljstvo i turizam, osnovni preduvjet danas nije dovoljna samo primjena starih metoda već primjena novih tehnologija kako bi se utvrdile želje i potrebe turista. U tom pogledu zadovoljavanje svekolikih potreba i želja današnjeg modernog turista koje će se ostvariti interaktivnim postupcima i intenzivnom dvosmjernom komunikacijom predstavljaju temelj za stvaranje strategije nove vrijednosti odnosno novog turističkog proizvoda. U nastavku slijedi tablični prikaz svih službenih mrežnih stranica županijskih turističkih zajednica u Hrvatskoj i grada Zagreba koji ima status županije.

Tablica 2.: Županijske turističke zajednice sa URL i adresama elektroničke pošte

Županija	URL adresa	Adresa elektroničke pošte
Bjelovarsko-bilogorska	http://www.tzbbz.hr/	info@tzbbz.hr
Brodsko-posavska	http://www.tzbpz.hr/	turisticka-zajednica. bpz@sb.htnet.hr
Dubrovačko-neretvanska	http://visitdubrovnik.hr/	info@visitdubrovnik.hr
Istarska	http://www.istra.hr/	info@istra.hr
Karlovačka	http://www.tzkz.hr/	info@tkz.hr
Koprivničko-križevačka	http://www.tz-koprivnicko-krizevacka.hr/	ured@tz-kckz.com
Krapinsko-zagorska	http://www.tzkzz.hr/	info@tzkzz.hr
Ličko-senjska	http://www.lickosenjska.com/	info@lickosenjska.com
Međimurska	http://www.tzm.hr/	info@tzm.hr
Osječko-baranjska	http://www.tzosbarzup.hr/	info@tzosbarzup.hr
Požeško-slavonska	http://www.tzzps.hr/	kontakt@tzzps.hr

Primorsko-goranska	http://www.kvarner.hr/	kvarner@kvarner.hr
Sisačko-moslavačka	http://www.turizam-smz.hr/	tzsmz@email.t-com.hr
Splitsko-dalmatinska	http://www.dalmatia.hr/	info@dalmatia.hr
Šibensko-kninska	http://www.sibenikregion.com/	info@sibenikregion.com
Varaždinska	http://www.turizam-vzz.hr/	info@turizam-vzz.hr
Virovitičko-podravska	http://www.tzvpz.hr/	ured@tzvpz.hr
Vukovarsko-srijemska	http://visitvukovar-srijem.com/	turisticka-zajednica@vk.t-com.hr
Zadarska	http://www.zadar.hr/	tz-zd-zup@zd.t-com.hr
Zagrebačka	http://www.tzzz.hr/	info@tzzz.hr
Grad Zagreb ⁴⁸	http://www.zagreb-touristinfo.hr/	info@zagreb-touristinfo.hr

Izvor: Izradili autori (pristup URL adresama: 20.9.2014.)

Iz tablice je vidljivo da danas sve županijske turističke zajednice imaju svoju službenu interaktivnu mrežnu stranicu i kontakt elektroničku adresu (e-mail). Naime, prije jedanaest godina prema Ružić (2003)⁴⁹ to nije bio slučaj, jer tada Bjelovarsko-bilogorska županija, Brodsko-posavska, Karlovačka županija, Međimurska županija, Požeško-slavonska, Varaždinska i Vukovarsko-srijemska županija nisu imale svoje službene mrežne stranice turističkih zajednica na kojima bi svi posjetitelji i oni potencijalni mogli dobiti potrebne informacije o turističkoj ponudi u njihovoj županiji. Za grad Zagreb kao zasebnu cjelinu autor Ružić (2003) nije dao podatak u svom istraživanju.

⁴⁸ Grad Zagreb kao glavni grad Republike Hrvatske posebna je jedinstvena, teritorijalna i upravna jedinica sukladno Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, (Pročišćeni tekst) NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13.

⁴⁹ Ružić, D.: e-Marketing, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003., str. 303.

Kvalitativna analiza upotrebe slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica Republike Hrvatske

Destinacijsko-turističke Web stranice imaju neke osobitosti u odnosu na druge vrste Web stranica. Te osobitosti proizlaze iz osobitosti proizvoda, koji su na strani potražnje u biti zahtjev za integracijom više parcijalnih elemenata materijalnog i imaterijalnog oblika, a u pogledu ponude agregat više djelatnosti (turističkih agencija, prometnih organizacija, ugostiteljske djelatnosti i dr.) i atraktivnih čimbenika nekog prostora (destinacije). Drugim riječima, moguće je govoriti o integralnom turističkom proizvodu neke destinacije kojeg je potrebno promovirati i redovito oglašavati, a Internet je zbog svojih značajki, osobito globalnosti, multimedijalnosti i interaktivnosti, vrlo pogodan za izvršavanje te zadaće. Ovisno o kvaliteti turističkog Web stranica destinacije može se govoriti i o različitim stupnjevima učinkovitosti. Moguće je razlikovati dvije skupine kvalitativnih elemenata:⁵⁰

- Funkcionalno- tehničke elemente
- Sadržajno-informativne elemente

Budući da upotreba stranih jezika na mrežnim stranicama spada pod sadržajno-informativni dio kvalitativnih elemenata, sukladno postavljenoj hipotezi ovog rada slijedi tabelarni prikaz kvalitativne analize upotrebe odabranih slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica u Hrvatskoj.

---

50 Ružić, D.: op. cit., str. 304.

Tablica 3.: Prikaz upotrebe odabranih slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica Republike Hrvatske

Županija	Češki jezik	Slovački jezik	Slovenski jezik	Poljski jezik	Ruski jezik
Bjelovarsko-bilogorska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Brodsko-posavska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Dubrovačko-neretvanska	Ne	Ne	Ne	Ne	Da
Istarska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Karlovačka	Ne	Ne	Ne	Da	Ne
Koprivničko-križevačka	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Krapinsko-zagorska	Ne	Ne	Da	Ne	Da
Ličko-senjska	Da	Ne	Ne	Ne	Ne
Međimurska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Osječko-baranjska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Požeško-slavonska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Primorsko-goranska	Da	Ne	Da	Da	Da
Sisačko-moslavačka	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Splitsko-dalmatinska	Da	Ne	Ne	Da	Ne
Šibensko-kninska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Varaždinska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Virovitičko-podravska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Vukovarsko-srijemska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Zadarska	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Zagrebačka	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Grad Zagreb ⁵¹	Da	Ne	Da	Ne	Da

Izvor: Izradili autori (pristup: 21.9.2014.)

51 Grad Zagreb kao glavni grad Republike Hrvatske posebna je jedinstvena, teritorijalna i upravna jedinica sukladno Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, (Pročišćeni tekst) NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13.

Na temelju analize i prikaza iz tablice br. 2 jasno je vidljivo da samo sedam od ukupno dvadeset i jedne županijske turističke zajednice imaju u upotrebi jedan ili više odabranih slavenskih jezika na svojim mrežnim stranicama. Najviše ima turistička zajednica Primorsko-goranske županije i to četiri od pet, zatim grad Zagreb tri, Splitsko-dalmatinska i Krapinsko-zagorska po dva te Ličko-senjska, Karlovačka i Dubrovačko-neretvanska po jedan odabrani slavenski jezik iz analize. Zanimljivo je kako su ruski i češki jezik najčešće korišteni, slovenski i poljski nešto manje, dok se slovački jezik uopće ne nalazi u upotrebi na navedenim mrežnim stranicama. Neshvatljivo je i začuđujuće kako ovu problematiku nisu prepoznale barem sve primorske županijske turističke zajednice gdje se odvija oko 95% ukupnih turističkih aktivnosti i gdje su turisti iz zemalja odabranih slavenskih jezika prisutni u velikom broju.

Usporedba rezultata istraživanja sa relevantnim statističkim podacima u Hrvatskom turizmu⁵²

U ovom poglavlju bit će moguće usporediti dobivene rezultate kvalitativne analize upotrebe slavenskih jezika na službenim mrežnim stanicama županijskih turističkih zajednica sa brojem dolazaka turista. Slijedi tablica 4. u kojoj će se najprije utvrditi stanje na nacionalnoj razini tj. za cijelu Republiku Hrvatsku.

Tablica 4.: Poredak prvih deset od ukupnog broja dolazaka turista određene zemlje u Republiku Hrvatsku poredanih po veličini ukupnog broja dolazaka turista određene zemlje za razdoblje od 2009. do 2013. godine.

---

⁵² U ovom istraživanju korišteni su podaci iz istraživanja Stavovi i potrošnja turista u RH – TOMAS 2010., jer je zadnje takvo novo istraživanje provedeno u lipnju 2014. godine od strane Instituta za turizam Republike Hrvatske, pa novi podaci nisu obrađeni i javno dostupni što predstavlja određeno ograničenje ovog istraživanja.

Red.broj/ Godina	2009.	2010.	2011.	2012.	2013. ⁵³
1.	Njemačka	Njemačka	Njemačka	Njemačka	Njemačka
2.	Italija	Italija	Italija	Slovenija	Slovenija
3.	Slovenija	Slovenija	Slovenija	Italija	Italija
4.	Austrija	Austrija	Austrija	Austrija	Austrija
5.	Češka	Češka	Češka	Češka	Češka
6.	Poljska	Poljska	Poljska	Poljska	Poljska
7.	Francuska	Francuska	Francuska	Francuska	Francuska
8.	Mađarska	Slovačka	Slovačka	Slovačka	Slovačka
9.	Nizozemska	Mađarska	Mađarska	Nizozemska	Nizozemska
10.	Slovačka	Nizozemska	Nizozemska	Mađarska	Mađarska

Izvor: Statistički ljetopis 2013., str. 415.

Iz prethodne je tablice vidljivo da su u posljednjih pet godina turisti iz Slovenije, Češke, Poljske i Slovačke konstantno među prvih deset po broju dolazak turista u Hrvatsku što je pokazatelj i argument za uvrštavanje tih slavenskih jezika na službene mrežne stranice županijskih turističkih zajednica Republike Hrvatske.

53 Turizam u brojkama 2013., (http://www.mint.hr/UserDocsImages/140624_HTZ-TURIZAM-2013_HR.pdf) (pristup: 1.10.2014.)

Tablica 5.: Postotak ukupnih dolazaka za pojedinu zemlju iz istraživanja za razdoblje od 2009. do 2013. godine

Država/Godina	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.⁵⁴
Češka	6,50%	6,65%	6,43%	6,24%	5,95%
Poljska	4,86%	4,98%	4,99%	5,25%	5,81%
Slovačka	3,29%	3,40%	3,38%	3,25%	3,08%
Slovenija	10,85%	11,16%	11,1%	10,17%	9,74%
Rusija	1,43%	1,81%	1,83%	1,89%	1,38%
Ukupno	26,93%	28%	27,73%	26,8%	25,96%

Izvor: Statistički ljetopis 2013., str. 415.

Iz tablice br. 5., vidljivo je da je ukupan postotak broja gostiju koji dolaze iz Češke, Poljske, Slovačke, Slovenije i Rusije za petogodišnje razdoblje u prosijeku oko 27%, što čini više od četvrtine ukupnog broja dolazaka godišnje u Hrvatsku. To je još jedan bitan argument za uvođenje slavenskih jezika iz ovog istraživanja u upotrebu na mrežne stranice županijskih turističkih zajednica. Iako gosti iz Rusije čine vrlo mali udio u ovoj podjeli oni su bitni zbog toga što imaju jako veliku ukupnu dnevnu potrošnju po gostu, ukupnu potrošnju tijekom boravka, dugo ostaju te su njihovi dnevni izdaci izvan smještajnog objekta vrlo veliki, što ih stavlja u položaj posebnih gostiju za koje se treba posvetiti veća pozornost. Te argumente je moguće iščitati iz sljedeće tablice te vrlo lako donijeti zaključke o potrebi hitne primjene upotrebe navedenih slavenskih jezika iz istraživanja.

54 Turizam u brojkama 2013., (http://www.mint.hr/UserDocsImages/140624_HTZ-TURIZAM-2013_HR.pdf) (pristup: 1.10.2014.)

Tablica 6.: Financijski izdaci turista u Eurima u turističkim destinacijama Republike Hrvatske u 2010.g., prema zemljama porijekla

Država	Ukupni izdaci tijekom boravka ⁵⁵	Prosječan boravak (broj noćenja)	Prosječni dnevni izdaci	Prosječni dnevni izdaci izvan smještajnog objekta ⁵⁶
Njemačka	584,32	10,1	58,01	15,7
Slovenija	418,92	9,7	43,29	11,9
Italija	543,29	8,6	63,1	17,3
Češka	362,8	8,5	42,49	11,4
Slovačka	413,88	9,6	43,16	10,9
Nizozemska	691,98	10,3	67,44	18,4
Austrija	550,56	8,7	63,21	15,4
Poljska	421,73	9,1	45,59	12,3
Mađarska	430,04	8,2	52,71	13,9
Rusija	1111,33	9,4	117,71	26
Francuska	905,54	8,5	106,84	29,1
Velika Britanija	965,53	7,6	126,41	29,8
BiH	315,43	8,5	37,24	8,1
Srbija	429,97	8,9	48,46	8,1
Ukupni prosjek	539,77	9,3	58	15

Izvor: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS 2010., Institut za turizam, Zagreb, 2011., str. 143-150.----

55 Nisu uključeni troškovi prijevoza i provizija organizatora putovanja

56 Ukupni troškovi u destinaciji izvan smještajnog objekta uključuju troškove za piće, hranu, odjeću, obuću, sport, rekreaciju, kulturu, zabavu, izlete i ostalo.

Prethodni podatci iz tablica 4,5 i 6 pokazuju nam da su slavenski jezici iz ovog istraživanja jako bitni u hrvatskom turizmu i da ih se ne smije tako lako zanemariti na županijskoj razini turističkih zajednica. Nedvojbeno je da bi se primjena slavenskih jezika iz istraživanja trebala uvesti u upotrebu što prije.

Zaključak

Sustav turističkih zajednica u Republici Hrvatskoj ima osnovnu zadaću privlačenja posjetitelja i stvaranje preduvjeta za što ugodniji boravak u turističkoj destinaciji. Internet je kao globalni komunikacijski medij postao nezaobilazan i neophodan prilikom svih promocijskih aktivnosti turističkih zajednica, pa on kao takav uvelike utječe na privlačenje turista u destinacijama modernog doba. Nezadovoljavajuća situacija u pogledu upotrebe slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama županijskih turističkih zajednica kompenzirana je donekle kvalitetnom mrežnom stranicom krovne organizacije tj. Glavnog ureda Hrvatske turističke zajednice koji ima u upotrebi svih pet odabranih slavenskih jezika iz ovog istraživanja. To ublažava loš dojam u turističko-komunikacijskom smislu pružanja informacija i brige o potencijalnim novim gostima koji dolaze u Hrvatsku. Iz provedene analize moguće je izvući sljedeće zaključke:

1. Upotreba slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama turističkih zajednica županija u Republici Hrvatskoj slaba je i nedovoljna.
2. Na samo sedam službenih mrežnih stranica županijskih turističkih zajednica utvrđena je upotreba nekog od navedenih slavenskih jezika iz istraživanja.
3. Najviše su u upotrebi zastupljeni češki i ruski jezik, i to na četiri do sedam stranica, dok se slovački jezik ne nalazi niti

na jednoj od sedam ranije spomenutih mrežnih županijskih turističkih stranica.

4. Navedeni jezici iz istraživanja najviše su u upotrebi u na službenim mrežnim stranicama turističke zajednice Primorsko-goranske županije, i to četiri od pet jezika iz istraživanja, dok su na službenim mrežnim stranicama turističke zajednice grada Zagreba u upotrebi tri od pet slavenskih jezika iz istraživanja.
5. Iznenadjenje istraživanja je mrežna stranica turističke zajednice Krapinsko-zagorske županije koja ima u upotrebi dva od pet navedenih slavenskih jezika iz istraživanja te Karlovačka koja ima jedan, a niti jedna od njih nisu primorske županije i nemaju puno turističkih dolazaka i noćenja kao neka od primorskih županija u Hrvatskoj, što nam govori o brzi i određenom praćenju trendova broja dolazaka gostiju.

Iz navedenog slijede preporuke za poboljšanje stanja upotrebe slavenskih jezika na službenim mrežnim stranicama turističkih zajednica županija u Republici Hrvatskoj:

1. Službene mrežne stranice primorskih županijskih turističkih zajednica i grada Zagreba bi trebale imati u upotrebi svih pet slavenskih jezika iz istraživanja jer su turisti iz zemalja navedenih slavenskih jezika svi među prvih deset po ukupnom broju dolazaka turista u Republiku Hrvatsku osim Rusa koji su pak bitni iz razloga što najviše troše i dugo ostaju sukladno tablici br. 6. Još jedan bitan razlog je što pojedinačni zbroj postotaka zemalja iz istraživanja čine prosječno oko 27% ukupnih broja dolazaka turista u Hrvatsku što je vidljivo iz tablice br. 5., a bitna činjenica je i da su upravo većina gostiju zemalja iz istraživanja dolazili i bili vjerni gosti tijekom Domovinskog rata kad je naš turizam bio u teškom stanju.
2. Kontinentalne županijske turističke zajednice također bi

trebale napraviti isto, iako zbog manjka financijskih sredstava i adekvatnih kadrova unutar sustava turističkih zajednica neće biti u mogućnosti, ali trebale bi barem biti vođene trendom praćenja broja dolazaka turista iz navedenih zemalja pa da uvrste određeni slavenski jezik u upotrebu sukladno povećanju broja gostiju.

3. Potrebna je interaktivna komunikacija na društvenim mrežama (Facebook, Twiter, Instagram, Trip advisor itd.) na način da se osmišljavaju i uvrstavaju interaktivni sadržaji na odabranim slavenskim jezicima koji će stvoriti proaktivan pristup privlačenju, razumijevanju i ispunjavanju želja svojih klijenata tj. turista.
4. Turističke zajednice županija trebaju izraditi svoju internet strategiju, educirati svoje zaposlenike, koristiti nove tehnologije koje su na raspolaganju za promociju turističke ponude te na taj način sustavno izgrađivati svoj online turistički identitet tj. brend.

Na kraju je važno napomenuti kako je potvrđena na početku postavljena hipoteza ovog istraživanja te da su mrežne stranice jako važne za privlačenje turista i da se upravo posredstvom njih pružaju kvalitetne i pravodobne informacije. Potrebno ih je konstantno komparirati sa konkurencijom, sadržajno i vizualno osvježavati, nadograđivati i mjeriti njihovu učinkovitost i sve to u cilju bolje i atraktivnije promocije i privlačenja turista.

Literatura

- Blažević, N.: Strani jezici i turizam, Turizam 1, Zagreb, 1991.
- Cox, B., Koelzer, W.: Internet marketing za hotele restorane i turizam, M Plus, Zagreb, 2005.
- Hrvatska enciklopedija 10 (SI- PO), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2008.
- Mihaljević, M.: Slavska poredbena gramatika, I. Dio, Uvod i fonologija, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
- Moguš, M.: Fonološki razvoj hrvatskoga jezika. Matica Hrvatska, Zagreb, 1971.
- Rehder, P. i ur.: Uvod u slavenske jezike, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, 2011.
- Ružić, D.: e-Marketing, Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2003.
- Spremić, M.: Menadžment i elektroničko poslovanje, Narodne Novine d.d., Zagreb, 2004.
- Srića, V. i suradnici: Menadžerska informatika, M.E.P. Consult, Delfiin, HITA Poslovna akademija, Zagreb, 1999.
- Vučetić, Š., Maršanić, D., Šundov, M.: Komparativna analiza važnosti znanja stranih jezika i radnog iskustva u hrvatskom turizmu, 1st International conference **Foreign Languages and Tourism**, Opatija, 2012.

Internet izvori:

1. <http://www.tzbbz.hr/>
2. <http://www.tzbpz.hr/>
3. <http://visitdubrovnik.hr/>
4. <http://www.istra.hr/>
5. <http://www.tzkz.hr/>
6. <http://www.tz-koprivnicko-krizevacka.hr/>
7. <http://www.tzkzz.hr/>
8. <http://www.lickosenjska.com/>
9. <http://www.tzm.hr/>
10. <http://www.tzosbarzup.hr/>
11. <http://www.tzzps.hr/>
12. <http://www.kvarner.hr/>
13. <http://www.turizam-smz.hr/>
14. <http://www.dalmatia.hr/>
15. <http://www.sibenikregion.com/>
16. <http://www.turizam-vzz.hr/>
17. <http://www.tzvpz.hr/>
18. <http://visitvukovar-srijem.com/>
19. <http://www.zadar.hr/>
20. <http://www.tzzz.hr/>
21. <http://www.zagreb-touristinfo.hr/>
22. http://www.mint.hr/UserDocsImages/140624_HTZ-TURIZAM-2013_HR.pdf

Ostali izvori:

1. Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2013.
2. Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2012.
3. Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2011.
4. Državni zavod za statistiku, Statistički ljetopis 2010.
5. Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS 2010., Institut za turizam, Zagreb, 2011.
6. Zakonu o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj, (Pročišćeni tekst) NN 86/06, 125/06, 16/07, 95/08, 46/10, 145/10, 37/13, 44/13, 45/13.

Balkan Express 08

Studentski časopis za južnoslavenske jezike,
književnosti i kulturu

STUDENT
SKI ZBOR
SVEUČILIŠTA
U ZAGREBU

A★302

KLUB STUDENATA
JUŽNE SLAVISTIKE
FILOZOFSKOG FAKULTETA
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ISSN 1846-2936